

حسین عبدوش

دورتِ حیکایہ

بأسدرب نارائوجیسی

شہ. حمیدالدین

حسین عبدوش .

دورت حیکایه

باسدرب تاراتوچیسی شه . حمیدالین

۱۹۳۱

باسلماز ئورنی :

طوکیود . طبعه اسلامیه .

يار چىتىدە

بەخت كىلىپ چىتە ...

كىلەگنە كورسنى ايندى : كامىلە ، يىت ، آنى يىللار بويىنچا كوتە .

آنى كوتىب ، اول نىلەر - نىلەرگنە كورمەدى ، آورلىقلار كوتەرمەدى !

بارسىنا توزدى .

آنالى - قزلى ئىكەولەب توزدابلەر .

سۈوق قىشلار ، آجلى - توقلى كونلەردە شولاردان غنا برەملەب جىيلمان

يىللار اوزدردىيلار .

ئوچنچىلەرى ئىسە « آندا » كوتە ايدى .

آندا ، يراق ، چىت ئىلدە ، ياكى دنيادا .

اولدا ، آناسى ھەم سىكلىسى شىكىللى ئوك ، جەتتە آلارنىقندان دا

چىتىرەك بر تورمش بلەن يەشى ؛ كونى - تونى ئىشلەب ، دارالفنوندە ئوقى ،

بر يولى ئوچ كىشىنىڭ تىنچلەن - بەختن قايرىتا ، بوتىن عائىلەگە اورتاق بولرلىق

ماتور بر كىلەچەك حەزرلى ايدى .

۱۹۲۰ نچى يىلدا عىنوارندا خارىيندە جىما باشلاب ، ۳۰ نچى سانىنا چاق .

لى عمر ئىتكەن « يراق شەرق » ژورنالنىڭ ئەدەبى پارچىلار ئوچن آرتدرا -

مان بارلىق يىتلەرى شاعىر قازانلى ھەم بو كىتاب قىداعى دورت چىكايە ئىيەسىد .

نىڭ شىعر ۋە چىكايە يازوداعى سناولارىنا باعشلاب كىلدىلەر .

آلار ئىككىسىدە ئوز كوڭلەرنىدە گى ئەلى ئىلدە چاقدا ئوق چاتقىيىلانمان

ئەدەبىياتكە مەجىت ئوتىنىڭ ، توقاي سوزلەرى بلەن فايدالانمى ئەيتكەندە ، قايتىر

- قابىماس سونمەوى ئوچن ، ئوزلەرن مەزكور ژورنالغا زور بورچلى ، دىب

بلەلەر .

تارقاولقدان جىناقلىققا تابا ئىشلەنلگەن ئوشبو زەغىف بر تەجرىبەمنىڭ برنچى

يىتىدە قىتاي قابىقالارى توبىندە برنچى قات چىققان تاتار ژورنالنى ۋە آنى آلب

باروداعى آورلىقنىڭ آرسلان ئولوشن ئوز ئوستاەرنىدە كوتەرگەن مەرحوم

غنايتالە احمدى ھەم قازانلى ئىسىملەرن ياخشىلىق بلەن خەترگە آلب ئوز .

مىچى بولدىرآلمادم .

..

خارىين . دىكەبر ، ۱۹۳۰ .

اول، ئوزىنىڭ بىك ساناولى ۋە بىك قەدرلى مېنوتلارى بلەن گىنە فايدا -
 لانب، يازغان مەكتوبلەرنىدە آلداعى ياقتى كۈنلەر، يىزە كلى تورمىش تورىندا
 سويلدى دە، سوز شول حەياتكە ئزرلەنۋى، ماشىنادان دا ئوزدرب حىزمەت
 ئىتۈينە بارب جىتكەچ، آنڭ قەلەمى چىنى يازودان چىتكە تايىپىل، قايتادان
 شىعەرىيەت دىياسىنا يوگرە؛ آور مەغىنەلەر جىگىل سوزلەر ئىچىنە، قارا كىسى
 ئويلار ياقتى كىنايەلەر آستىنا كىر قاجالاردا، نەتىجەدە، دىكگىزىلەر آرقىلى
 ئوتب كىلە تورغان خاتلار برسندەن برسى امىدليرەك بواب، آناسىنىڭ دا،
 كامىلەنڭ دە كوڭلەرن كۈتەرەلەر، شادلاندرالار ايدى .

يازۇچىنىڭ تەلەگەنى دە شول ايدى: آنا يۈرەگى بورچىماسن، كامىلەنڭ
 كوڭلى ھەر واقىداعى شىكىللى قاناتلانب، بلمگە، ياقتىلققا ئرعب تورسن!
 كىشى، ترشقان چاغىدا، ھەر بر تەلەگن بولدىرا. - عبدالبارى موڭا بىك
 نى ئشانغان ايدى .

ھەم شوندى ئىمان آنى بر تىنىسىز آمىرىكا عادا ئىلتب قويدى .

ئىككى يىل ئوزب كىتدى .

كامىلەنڭ آبزىنىڭ ھەر بر خاتىدا چاقرو كۈتە ايدى: بارى نڭ بىرگەن

سوزى بار - ئورنلاشب جىتكەچ دە، ئوز يانىنا سىگىسىن دە آلدراچاق .
 آچاق ئىل ئۈستىنە ئوز كۈلەگەسن تاشلاغان ايدى، بىك يەمسىز
 كۈنلەرنڭ برىدە، كىچى بلەن پوچتالىون كامىلەنڭ قولىنا يىللار بوينىچا
 كۈتلىگەن، آنڭ بىك كۈب كۈز يەشلەرى ۋە ئىنتىگۈلەرگە قارشى جىيەرلىگەن
 مكافەتنى كىترب بىردى .

شادلىغىدان بىيگەن قەلەم آڭما، بر كۈن، تورمىچى، ياپونىا آرقىلى يولغا
 جىعارغا قوشقان!

پاسپورت، ۋىزە ھەم بىلىت مەسىئەلەرى ياپونىادا خەل قىلناچاق بولب،
 روسىيەدەن چىعب كىتەرلىك آچقا خات بلەن برگە كىلگەن ايدى .
 باشدا آنا قىزىدان آيرىلغا ياقىن دا كىلمەدى .

قارا يىلنىڭ يانلىغى قورقتىمى، ئوعلىنىڭ خەترى ساقلاسى كىلدىمى - آخىرىدا
 اول بالاسىن جىيەررگە رىزا بولدى .

توتاش سىبر يولى بلەن قوياش چىشىنا سەفەر ايتدى .

سادە گىنە كىيىنگەن؛ توگەرەك يۈزلى، ئورتا بوپىلى تاتار قىزى يو كۈھاما
 واكرالدا قارشى آلۇچى بر دەنبر كىشى مېن ايدىم .

قوناقنىڭ كىلو خەبەرى مېڭا آلدانوق بىلدىرگەن، توتاش ئوزى دە آبزىنىڭ

خاتلاری آرقلى مینم بلەن تائش ایدی .

آج، جیمرك توعان ئیلدە قالغانلارنى ، يابقان ، سارعاغان يوزلیله ر ئیتب،
كوز آلدینا كتره ایدم .

« برنجی قارلیعاج ، كیریسنچە ، تولى يوزلى ، توسکه ييك ماتور بولماسا -
دا ، ياعملى قاراشلى ، ييك سوزچەن وه سويكملى گنە بر قز بولب چقدى .

بز ييك دوستلاشب كيتدك . ئيكمز دە دە بر - بر بزنى آگلاوچينى
تابدق .

چەچەكلەر ، مەلەكەتن ، آنك تايىمەتن ، خالقن ، چەچەكەرى شىكىلى
نەفيس بولغان خاتن - قزلارن كامىلە توتاش برنجى كورودە نوک ياراتب
كيتدى .

يابون تورەشندا ييك كوب نەفاسەت وه شىعەرى زچكەلكلەر كورب
ئويرەنگەن كوزلەرم آلدندا خاتن قاراشى تاغن كوبرەك ياگالقلار آچىب
يردى .

- قاراعز ئەلى ، قارا ! - ديدى اول . چيتلەكدەن قوتامان قوش شىكىلى ،
ئەيلەنەسندە كى چووار كورنشلەرنك قايسينا توقتارعا بلمەدى .

- آلا ر نيندى سويكملىلەر... نيندى پاكلك ! ياپونلارنى تەرققى ئيتكەن

خالق ، ديب ئىشتەم دە ، بولايوق ، ديب بلمى ايدم . ئى خودايم ، بز ئەلى
ييك توپاس ، ييك نادان ئىكەنيز شول ... - ديدى .

كىمچىلكلەر بزنى ساناب ، تەئەسسەف ايتدى . كوزلەرى موگلاب ،
يووشلەنب كيتدىلەر .

ويزە هامان كىلمى ايدى . كىلو واقتىنك سوزلماندان سوزلا بارووى
بزنى دورت آى اچندە بر - بر بزگە توعانلارچا عاشىق ايتدى ، دوستلەبزنى
آرتدردى .

بر كوزنى ، تو كيونى قارارعا بارغاندا ، اول ميگنا ئوزىنك « بەلەكەى گنە
ئوپانو دە ورن ، سويلەب ييردى .

آعاسينك تەئسىرى بلەن آنك فيكرى آچلمان .

آنك يالقنلى ئوگنەرى ، نەلسەفى وه شاعيرانە يازلمان مەكتوبلەرى ، آقلى
كىگەشلەرى ، بەحتكە قارشى ، جيلگە كىتمە گەنلەر : توتاشنك يورە كندە
گوز خالقينا محبت قابنمان ؟ تاتارلقنى ، آنا تلىن ، ئەديبات وه عومومەن بلمنى
سوبە باشلاغان .

ئوز ھەم روس تللەرنندە ، تەرتىب بوينچا بولماسادا ، شاقى عنا كىتاب

ئوقوعان .

قسقاسى ، بو مىللەتچىلىك چىشمەلەرنى روھان سوسن قاندرعان تاتار قىزى ، يارتى يولدا قالغا تەلەمىچى ، ئاناسن يالغىز قالدرب بولسادا ، ياڭى دىئاغا بارب ، سوزنىڭ تولى مەغنىسىدە مەدەنى بىر تاتار خاتونى بولونى ، چىت ئىلدەن بىلم ئورلقلارى آلب قايتب ، آلارنى آرتدا قالغان مىللەتنى آراسىندا تاراتونى ئوزىنە ئىدىيال ايتكەن .

اول ، تەلەكلەرىنە جىتو يولندا بولغانى ئوچن ، سويىنب تويا آلمى ايدى .
« برىنچى مەجبىتى ، بولووندا ئوچ - دورت سوز بلەن آڭلاتب قويدى .
- كىيەوگە چىمارغا آشقىمىم ئەلى . جەيىر ، بىلىم ، تاعى قارت قىز بولب قالماسام . مىڭا ، يىت ، ايندى يىگىرى ئىككىنچى يەش ، دىب سىبوزن ئويىن كولىكىگە كوچردى .

قوربان بەيرەمى كىلدى .

بىر نىچە تاتار سەودە گەرلەرى توركومندە عەيد نامازى ئوقوعاچ دا ، يىلگىلى ، مىن توب - تورى ياپون نومبىرىنا ، كامىلە توتاش ياندا كىتدم .
اول مىنى ، سويىنب ، قارشى آلدى .

- رەھمەت كىلووگىزگە ... خاتىلار يوتى ؟ - دىدى (ئىكى ياقدا آڭ بلەن

مىنىم آدرىس آرقلى يازشالار ايدى)

- يىچارا ئەنەنى نى ئىشلى تورعاندر ايدى . بىزنىڭ ياقىلاردا يىگىرەككە زور آچاق بولسا كىرەك . يالغىز قالدرب كىتروم ئوچن وجدانم آزابلاز باشلادى . سوڭ ، كىم بلە آنى ، مىن كىتكەن چاقدا آلايوق توڭل ايدى .
خەزىر يىت ئەدەم ئىتى دە آشى باشلاغانلار ، دىب سويىلەر .

اول ، قول ياولى بلەن كوز يەشلەرن سورتب آلدى دا ، مىڭا بىر چىناياق بەيرەم چەبى ياساب بىردى .

ئىدەندە گى كىچكە ئوستەل ئوستىنە قابلانمان گىزىت كەغەزلەرى آلتىچ ، كوزلەرىمە ئىشانمىچى توردم : نەق ئىلدە گى شىكالىمى - چە كىچەك ، قوش تىلەرى ، لەووش ، قاتلاملار ، بارىساق ... بارىسى دا نى آرادا ئەزىلەنب ئولگىرگەن !

ئەيتىرسىڭ ، دەردفە كوتنى اول آلارنى ئەزىر كوئىنچە پوچتا بلەن روسىيە .
دەن آلغان ايدى .

ئوزى دە ، جىلمايىب :

- بىر قىزق بولس ، دىب ، سىزگە ئەنەنەمىچى ، بەشرا ، پىشردم . رەھىم ئىشگىز ،

جيتشگىز! - ديدى .

يانىزغا ياپون ئستودىنتى كىلىپ كىردى. قولداغى آپاراتى بلەن ئىككىزنىڭ دە
ردىسىنى ئالدى .

ئىككى شەرق تىلدا سويلدى - سويلدى ، ئوچەۋلەپ چەي ئىچدى .

- قاراغىز ئەلى! - ديدى چەيدەن سوڭ كىمىلە توتاش .

قولداغى رەسىملەر ئالبومىنى ئاچدى .

- تىلى تاش جىيار ، دىگەن كوك ، ياپونىيانىڭ بوتىن رەسىملەرنى ئالب بىتىردى ،
آخىرىسى . مەن بولارى يىگىرەك دە ماتور . شوندىلارنىڭ بىر ئىچەسىن ئەنە -
كەيگە دە جىيەردىم .

بىر آي اوزغاچ ، قىزنىڭ ، ئاناسىنا بولەك ئىتىب ، جىيەسىگەن «ماتور

رەسىملەرنىڭ» بىرىسى مېنىم ئىسىمگە كىرى ئەيلەن كىلدى : ئانى جىيە روچىسى
كشى ، ئىلدا كەز جىتىشمە و سەبەبلى ، بو ماتور كورنىشىنى خات كەزى
ئورنىنا توتىپ ، قىسقاغا خەبەر يازغان ايدى - «كىمىلەنىڭ ئاناسى آچلىقدان
ۋاڧات بولدى ، شونى قىزىنا بىلدۈرۈڭىز ئوتتەم .»

ئوتتەم دە بىر ئىچى تاپقىر ئولوشىمە توشكەن بو آور وازىفانى مېنى تىزگەنە
ئوتتى ئالما .

بىر ئىچە كۈن اوزغاچ ، كىمىلە توتاشقا آچلىق تورتىدا بولغان كەزىت
خەبەرلەرنى سويلەپ ، فاجىئە تورتىدا ئەيتەرگە ، دىپ اوز آچماقچى بولغان
ايدىم دە ، بولدىر ئالما .

ئىككى ئىككىچى كۈننى گەنە ، ئوزمىدە شول كوڭلىسىز «ئەمانەت» نى
تاپشۇرلۇق كوچ تاپدىم .

بو واقىئەدەن سوڭ بولمەسىنە بىكەنگەن دوستم يانتىدان كۈنلەر بوينىچا
كىتىمى تورا ايدىم ؛ آڭا ياردەم ئىتەرگە تىرىشدىم .

آخىرىدا وىزە ئتۈ ، عبدالبارى دان بولغا جىتەرلىك آچما كىلو خەبەرى
ئاناسىز قالغان قىزنىڭ كۈزلەرنى ئاچدىلار .
اول كىتەرگە ئەزىزلىك كۈرە باشلادى .

«ئىنى مارو» پاراخوتىنا يۈكۈھامانى تاشلاپ كىتەرگە بىر سەئەت ۋاقت
قالغان ايدى ، دورتىچى كلاسقا ئورنلاشتان كىمىلە توتاش مىڭا رەخمەتلەر
ئوقى باشلادى .

- سىز بولماساغىز ، مىڭا بىرىدە بىك آور بولار ايدى . سىزنىڭ ياخشىلىقلارغىز -
ئى بىردە ئوتتەم ، چىت جىردە تۈغانم شىكىللى بولدىغىز ... بارىغا ئەينىنىڭ

ئولۇوى حاقتا تىلىغرام بىرسەك ... خاير، ئوزم بارعاچ، ئەيترمن ...
 آنك كوزلەرىنە يەش كىلدى. ئوڭ كوزى، ئەيترسەك، آبزىيى يانىنا
 باروفا شادلان، سول كوزى ئىسە ئەنسى ئوچىن قايعىرب، جىلاب تورا
 ايدىلەر .
 - بارىغا بولەك آلا آلامد ايندى . منە شول عنا، دىب قولنىداعى «توقاي
 مەجموعە» سىنە كورسەتدى . - مونك ئوچىن دە بىك شادلانر .
 كوبدەن سوراب يازا ايدى . ئول توقاينى ئوقرعا بىك ياراتا .
 مین دە ئوز نەوبەتمدە رەحمەتلەر ئوقب، تەلەكلەر تەلەدم .
 - ئاك توگىل تاتار بالاسىنك چىتكە ئوقرعا كىتووى، حەتتە آنك گىمنازىيەگە
 كرووى دە بىزىك ئوچىن زور بر واقىعە بولاب سانالا ايدى .
 سز منە، تاتار قزى، حالقا حزمەتچى بولار ئوچىن، آمىرىكاعا ئوقرعا
 باراسز . خەيرلى يول . ترشەز ... بارىغا كوب سەلەم .
 پاراھوت قوزعالا باشلاغان، كىتوجىلەر بلەن ئوز توچىلار ھەم مەينىم بلەن
 كامىلە آراسىندا سىرپانتىن جىلەرى سوزلعانىلار ايدى، مەين تورا
 تورغان نومىرلار حادىمى قولما تىلىغرام كىترى توتدى . مین آگا پارا -
 حوت كىتكەنچى، پوچتا بلەن نەرسە كېلسەدە، مىگسا، پرىستەنگە كىترى

تابشۇرغا قوشقان ايدىم .
 آچىب جىيەرۈيمە، تىلىغرام كەغاندەن: «بارى كىچە يوردەك آوزووندىن
 كىنەت وافات بولدى . كامىلەگە بلدر گز .» دىگەن ئىنگىلىز سوزلەرى
 سىكرب چقىدىلار .
 باشىمنى كوتەردىم، پاراھوت ئەلى يراق توگىل ايدى، كامىلە مەينىم نىدر
 ئوقوۋمنى كورگەن، اول نەرسەدر ئەيتمە كىچى، سوراماقچى ايدىمى،
 ئىشلىمى، ئوزى مىگسا يولق بولغى ايدى .
 مەين دە قولم ئوزىدەن ئوزى سالىكەنە، ئىرنلەرم :
 - حوش، حوش! ساو بول! - دىب تورا ايدىلەر .
 قىچقىرسام، ئىشىتە چەك - «قايت، آبزىك ئولگەن!»
 «يوق، دىب ئوبلادم مەين، جىتەر ايندى، مەين آگا بر ئولم خەبەرن ئەيتم .
 ئىككىنچى ئولم حاقتا - يوق . بولدىرا آلمىم .
 قزى ئوزىنك ايدىيالىنا تابا بارغان يولدىن ارتقا، كىرى بوررعا؟! يوق،
 يوق ...
 سول قولمدا تىلىغرامنى، دورسىترەك، ئوچ كىشىنك بەخت كولىن
 ئومارلاب، مەين ئوزاق، بىك ئوزاق يار چىتىدە باسب توردم .

مین جلامادم؛ کوکره گمده ئیسه کوزیه شه رندهن یا گهر یاوا ایدی .
« تینی مارو » توتاش بلهن بر گه کوزدهن یوعالیدی .

حاریین . ۱۹۲۵

آلدانومی؟

بو حیکایه ئیپدهشم شاعیر قازانلی عا باعشلانا .

بر کوتنی « ئیتالیا » دا آق قز کورنمه‌دی .

میاز کر گهنده اول آندا یوق ایدی . قه‌هوه‌نی ایکنچی بر توتاش کیتردی .
بولای ، قایادا بولسا ، بره‌ر جیز گه واقتمی عنا چعب کیتکه ندر دیب
اویلادی نیاز . اول ، ئیشک آچلمان ساین ، لودمیلا تو گلمی ، دیب ساری ،
آنی کوتو بلهن اینتکه باشلادی .
لودمیلا کیلمه‌دی .

یگتنی حه‌سره‌ت چولعادی . اول آز ابلانا ایدی . شوندی آور ایدی آکا
بوکن ، اول شوندی بورچلیدی . . . منه نیچک بولا ئیکه‌ن آنک یوقلمی ،
آلی کورمی تورو ، آنسز بولو !

تسون قابلادی نیازنک کوزلهرن - آلاعا نور پیروچی لودمیلا
« ئیتالیا » دا یوق ایدی .

آنک یوره‌ک توبنده بر نه‌رسه بیک ئوزاق سزلادی . جلاق ایدی ئول

نەرسە ، يەتيم ايدى .

اول ئوستەل ياندا بىك ئوزاق ئوتردى . ئول كوتە ايدى ئەلى لود -
مىلانى . آگا حەزر ، لودمىلا بولماغاچ ، بوتن دنيادا ، آنك كىك ئوك ،
قايليدىر ، كوگلسزدر توسلى تويلىدى .

« ئىتاليا » دا كىچ بولدى .

كىلمەدى ، كىلمى ايدى لودمىلا ، نىياز ياراتقان آق قز !

نىياز آنى شاعىرلەرچە ياراتب كىتدى . ئوجماح بولدى كچكە . گنە قەھوۋە
حانە ، « ئىتاليا » ؛ ئە لودمىلا نىياز ياراتقان آق قز - ئوجماح قوشى .

يگت ھەر كوتنى ، سەعت ئون ئىككى تولغاچدا ، آندا ، « ئىتاليا » دا
بولا ؛ بوش ئوستەل ياندا بارب ئوترادا ، لودمىلانى چاقرب ، تور كچە حە -
زرلەنگەن قەھوۋە سورى .

قز كىتە . كچكە گنە چنایاق توتب ، تاعن نىياز ياندا كىلە ؛ نىياز
تېلمرب كىنە قاراعاچ ، قزدا آگا جلمایب قويا ، بىك ماتور ئىتب آزىنا
كولەدە ، ئىككىچى ئوستەللەر ياندا تابا تاغى كىتە .

نىياز نەفیس ھەم بىك يوقا چىتلى چنایاقلار يارانا . ئول شونىدى ، ئوزى
باراتقان چنایاق بلەن بىرلگەن قەھوۋەنى ، سەعتلەر ئوزدرب ، لودمىلادان

كوزلەرن آلمىچى ، آقرن عنا ، تەملەب كىنە ئچە .

باربىر ، لودمىلا آگا قارىمى ، يوقمى ، يىسە ، ئىككىچى ئوستەل يانداغى
قوناقلارنىڭ يوشلارنى ئرتەب ، آگا آرقاسى بلەن تورامى - نىياز آنك ھەر
بىر آدمىن قارى ، ھەر بىر ئىتىشنى ئوبە ؛ كولەك سزقلارنى ، چەچ بورتىكلەرنى
ئىركەلى ؛ كوگلىندەن آنك بوگن ئوز ياندا بولۇپنا ، آنك دنيادا يەشەوينە
سوينە . توگەرەك ، آزىنا پودرا سورتلگەن آق يوزنىڭ ئوزىنە تابا بورلب ،
كوزلەرىنىڭ نور چەچولەرنى ، جامايولارنى كوتە .

بەختلى « ئىتاليا » داعى نىياز . نىندى راخەت آگا آندا !

ماتور ؛ بىك ، بىك سويكىملى آنداغى لودمىلا ، آق يوزلى قز .

غىوار ئوزدى . آنك آرتىدان - ئىورال . يوشاق مارت ايدى ئىندى .

نىياز بىر كوتنى لودمىلادان چەي سورادى . توتاش قولنا ئىستاكان توتب
كىلە ايدى ، نىيازغا كورشى ئوستەل ياندا ئوتروجى بىرە و ترسە گى بلەن
باگلىش ئىستاكاننى بەرب جىبەردىدە ، قاينار چەي قىزنىڭ ئوك قولنا
ئوكلىدى .

- ئوى ! - دىب جىبەردى ئول . يوزى بورچىلب كىتدى . كوزلەرى

رەنجىدىلەر .

- آھ ! - دىدى يىگىت . ئورنىدىن توردى . نى ئىشلەرگە ، نى ئەيىرگە بىلمەدى . ئەيىرسىڭ ، قاينار چەي لودمىلانڭ قولىنا توڭل ، يىگىتنىڭ يۈرەگىنە ئوڭلىگەن ايدى .

جىتمەسە آنى قزغانوچى دا يوق ، يىت ! قەھۋە خانە - جاسى دا ،

ئوتىرغانى ئوتىرغان ئىچماسام ، يۈزۈدە چىتمادى !

لودمىلا ، ئىككىنچى ئىستاكاننى توتىپ ، تاغىن نىياز يانىنا كىلدى .

- ئورتىدىمى قولمىز ؟ مىڭا سىزگە قاراعاندا ئورراق بولدى . ئوز قولما

ئوڭلىسە بولايوق بولماس ايدى .

- رەھمەت سىزگە . يوق ، بىرنى توڭل . بىتەر .

- ئويغزعا قەدەر بىتەر ! - دىدى ئىككى تىرسەگى بلەن قاعلمان كىشى .

يىگىت شول واقتدا بىرنىچى مەرتەبە لودمىلانڭ قولان توتىپ قويدى : كىشى

موندى واقتدا پىسى بالاسىن دا قزغانا ، يىت !

« ئىتالىيا » دا ئوتلار سونىگەن ، كىزىو بولب بىرگەن لاپىي قالغان ايدى ،

لودمىلادا كىلب چىقدى .

آنڭ ئوستىدە كوڭ يازغى پالتە ، باشىدا يوقانغا جىڭىل شارف ايدى .

ئورامداغى فانار ياقىسىندا نىياز آنڭ يۈزىن يىك آچىق . وردى : كىچىكەنە
اۈزلى ، كۈزلەرى قارا ئىغىدا قارا ايدىلەر .

توتاش چىققاچ دا ، ئوڭما بورلدى . آنڭ قىزىو آدملىرىنا قاراعاندا ، ئول
ئىشەن بوشاۋىنا شادلانغان ، تىزىرەك ئىرىنە قايتارغا اشعا ايدى .

نىيازدا ، آنى قوۋب جىتەر ئۈچىن ، تىزىرەك اتلىى باشلادى . قوۋب

جىتەپ ، بىر چات باردى . بىر - ئىككى قات آڭا ئىندەشمە كىچى بولغان
ايدىدە ، بولدىر االمادى .

آخىرىدا ئەيتىدى : - لودمىلا !

ئوردا ، راحەت دە ايدى شول ئىسىمنى ئەيتو ! شونى ئەيتكىچ ، يىگىتنىڭ
كوڭرەگى يوشارب كىتىدى .

ماتور نەرسە قىيىن بولا دىگەن يونان خەكىمى . شولاي ئىكەن شول :

كىچ بويى ، « ئىتالىيا » چىتىلگەن يابلغان قىزنى كوتىپ ، ئىندى ئول چىققاچ دا ،

آنڭ ارتىدىن ، مەنە دەشمە ، مەنە دەشمە دى - دى ، ئىككى چات جىر بارغان

نىيازغا جىڭىل ايدىمنى شول ماتور ئىسىمنى قىچىرو ؟

يوق ، يىك تىزىگەنە ئەيتە االمادى ئول آنى . خەتتە بىر مىنوت بولدى ،

بولمىسىنى ئەيتۈنى ئىرتەگە ، تاغىن دا بىر آزابلى تون ، يوقوسىز سەھەتلەر

ئوزدرب ، ئەيتىرگە قالدۇرغا بولب ، بورلار عادا اويلادى .

قز :

- يە ! - ديدى .

- سزنى ئوزاترغا مەككىمى ؟ سز ئويگىزگە قايتاسىزمى ؟

- ئىي ، ئويگە .

- ئورامدا بىر آز يوررگە تىلەيسىز ؟

يوق ، يىك آردم . مېن بورمىم دە . . .

- آلاي بولغاچ ، رحىمەت ئىتگىز ، مېن سزنىڭ بىلەن ئويگىزگە چاقىلى بارىم .

- رەھىم ئىتگىز .

آلار بىر گەلەشب كىتىدىلەر .

بىر چاتقان بىورل ، آزىنا باردىلاردا ، لودمىلا تەبەنەك كىنە بىر يوروت

قارشىسىنا كىلىب جىتكەچ ، توقتادى .

- رەھىمەت سىزگە ، مېن شوندا تورام .

نيازنىڭ ئىشاناسى كىلمەدى : مەككىمى سوڭ ! قاچاندىن بىرلى ئول آنڭ

بىلەن كورشرگە تىلەدى . آنڭ بىلەن بىرگە بارونى ، ئوچراشو مېنوتىن ، آنڭ

كولون كوز آلدىنا كىترب ، آڭا ئەيتەچەك ماتور سوزلەرنى اويلاپ ، نىچە

كوللەر ئوزدردى - ئىندى حەزر ، توش ئونىگە ئەورلگەچ ، ئول ،

حوش ، دى !

ئىمىش آنڭ فاتىرى شوندا ! سوڭ نىگە حەزر ئوك كىرەك ؟

آپرىل كىچى نىندى يوشاق ، ھاوا نىندى يلى ، تىگىدە ، تورام ئوچىنداعى

ئوزاقلامى يافراق ياررغا بورولەنگەن باقىچا اچىدە نىندى اولاق ، شوندى بىر

شىعەرى تىلق . . . ئىچماسام ، بىرگىنە مېنوت شوندا بارب سويلەشسەنلەر

ايندى ! يەش يىگت يورەگىدە شول ماتور قز ئوچىن توعان حىسلەرنىڭ بىرسى

كە بولسادا آڭا ، قارا كوزلى ، زىفا بويلى لودمىلاغا ئەيتىب بىرسىن !

آبدراغاچ ، نى دىيەرگە بىلمىچى ھەم ئوزىنىڭ دىيادا بىردەنەر تىلەگى

بولسا ، ئولدا ، قز بىلەن نىچىك دە بولسا ، ئوزاعراق تورو ئىكەنلىكىنى ،

بەخىنى آنڭ ماتور كوزلەرىنە قاراودا دىب بلوون آڭلاتا آلمىچى :

- حوش بولغىز ! - ديدى . لودمىلانڭ ، بالا قولى شىكىللى ، كىچىكەنە

بوشاق قولن قىسدى .

توقتامىچى ، يىك ئوزاق ياكىم يادى . كوكىدەن توشكەن تامچىلار

شوندى كوپ ايدىلەر ، شوندى ئىسەبسىز - بىر تورام بوتىلەي ئىشكە نەو .

ولدى . ئوى توبەلەرى ، مورجالار ، ئورامداغى كىشىلەر ، آت ، آربا ،
 آفنامايدىلەر ، ئەترسك ، بىردە كىمەسلىك بولاب ، يوشلەنگەنلەر ايدى .
 كىچىكە تابا ، قاراگى توشە باشلاعاچ ، توبە تىمرلەرى تاغندا قاتىراق
 زارلانا باشلايدىلار ؛ ئەللە قايدان بىك زور آچو بلەن قاب - قارا بولت كىلب
 چقدىدا ، توب - تورى شەشەر ئوستىنە قارادى . آنك توستىنە ، يەمسز
 تاوشىنا قاراغاندا ، تاش يەيسە تىمر ياووى كوتىلە ايدى ؛ لاكىن ئول ،
 كىرسىچە ، آچو ئىتو ئورنىنا زور - زور يەشلەر بلەن جاي باشلادى .
 فانارلار - ئورام كوزلەرىنىڭ ئوتلارنى چالى ، ئەترسك ، يوش
 ايدىلەر . گويائوت ياقترىمى ، ياگىر سووى ئوزى شولاي ، ئوت كىبك ،
 جىر ئوستىدە كى كولىچىكلەر ، سو جىيىنقىلار ئوستىنە ياقىلىق تاشلى
 ايدى .

نياز ، ئوچ قاتلى بىيك بىر يورت قابقاسى آستىنا كىلب ، سودان
 قاچدى . يوش « ئىتاليا » تەرەزەلەرى آگا كورنوب تورا ايدىلەر - دىمەك ،
 لودمىلا آندا ئەلى .

ئەنە ئول ... زونتىكىلى برەو كىلە . ئول ، ئول !

ئىچەنچى تابقر ايدى ، قەھوۋە خانە ايشك باشنداغى لامپى سونگەچ دە ،

تورمىشنىڭ ھەر بىر تارماغىدا ئەككىيەت كوررگە ياراتوچى بىكت شادلان بىكتە .
 بوگن دە شولاي .

- لودمىلا ! - دىدى نىياز . ئوزىنىڭ كوگىل شىعرلەگەن قىز ئىسمن بو
 يولىدا تىزگەنە ئەتە آلمادى . آقرىنغا ئەتلىدى . يونان فەيلەسوفى ئەتىمىلى ،
 دورس شول چىتىن بولا ايكەن ماتورلىق .

بىكت ئوزاتب قوبارغە رحىصەت سورادى . بالا كوك بولغان ايدى ئول .
 ئول كون بولى ، لودمىلاغا ئەتىرگە ، دىب ماتور سوزلەر ھەزرلەدى . آنى
 كورگەن مېنوتلارنىدا آلمان قىممەتلى حىسلەرىنە ئوحشاعان ، آنك كوزلەرى ،
 چەچ بورتىكلەرى توسلى يەملى سوزلەر ، ئىسىملەر ئىزلەب ، شولارنىڭ ھەر
 بىرسىن آگا سويلەمە كچى بولدى .

كوگىلندە شول سوزلەرنى انجىلەر كىبك تىزب ، بوتىن كونىن بر ئەككىيەت
 باساب ئوتكەردى .

- لودمىلا ، سىز مېڭا ئوحشىسىز ! شول سوزنى ئەتتو ئوچن ئىچە كونلەر
 كىرەك بولدى . شونى سىزگە بلدرو ئوچن ئىچە كونلەر « ئىتاليا » غا
 بوردىم . مېن كوبدەن شولاي ... سىزنىڭ ئوچن كەنە بوردىم .

- شولايمنى ؟ ئەيدە كىز تىزرەك ... تاغىن ياوا باشلادى . مېڭا بوگن ئوبىگە

تيزرەك قايتىرغا كىرەك .

لودمىلا آشقدى . يا كۈم تۇتتامادى .

- سوڭ قاچان ، قايدا ايرىكنەب سويلەشە آلرېز ؟

- خوش ، ساو بولغىز ! مېن ئوزم ئەتىرمن ، بو آتادا قايدا بولسا باررېز .

نياز ، شەھەر كىتەبھاناسىنا بارب ، شىكسپىرنىڭ بو گىن ساخناغا قويلاجاق

مىجىت فاجىھىسىن آلب قايتىدى . ئانى بىر ئوتتۇرا اوقۇبدا چىقىدى .

بو يولى ئوپىرا ئۈچىن شەھەرنىڭ ئىك زور تىياتىرى « ئولىمپىك » سايلان -

مان ايدى . بو نياز تورا تورغان جىردەن يراق تىرگىل ، شوڭا كورە يارلى

يىگىتكە ترامواي ئۈچىن آرتدۇرغا كىرە كىمى . آلدانوق آلب قويلغان بو يىلايت

آڭا آرزان توشمەدى : ئىكى كوزىك قاينار شولپا ، بىر كىچىك « مىنىستىر -

لەرچە ئىنىتىل » شوندا كىردى .

تىياتىرنىڭ ئىشكەرى ، زور كىتاب توبى شىكىملى ، آور ايدىلەر . نياز

شونى آجب كىرووئىنە كاسسا باشندا « بو گىن قاير سە : بەرگە يىنئانەن

ئوپىنالووى ئىعلان ئىتىلگەن « رومىيو ھەم دىزوليتە » ئورنىنا « سىويلە چەچ

تاراشى ئوپىنالاجاق » دىگەن سوزلەرنى كوردى .

نى ئىشلەرگە كىرگەمى ، يوقمى ؟

كىرگە بولدى - قاي واقتدا شوندى كوتلەمە گەن ئەپىر قىز قىلداقدا بولب

چما .

چىشىدى . زالداعى كوزىگى آلدىنا بارب ، چەچلەرن تارادى . موين

باون تۈزەتە ، كىسەسەندىن يىلىتن آلدى .

آڭا ئوپىرا ئووبرتوراسىندان ئوق ئۇخشى باشلادى . فىگارو آرىياسىن

يىك ياراتدى .

چارلاقدا قىز رولندە ئويناوچى ، ئىسمى دىناغا تانلغان آتاقلى آرتىستكا

جرچى كوردى .

ئىككىنچى بەردەنى تىگلاو - آرتىستكانىڭ تاوش سىرلەرن ئىشتو نىيازغا بو

كونىگە چە تىگى بولماغان شادىقلار بىردى .

بلىمى ، ئونىقان ئول مە شوشى مېنوتدا ، ئىككىنچى بەردە جىرلاغان

آرتىستكانى تىگلاغان مېنوتداعى كىك ئوزىنىڭ بەختلى بولون . توعاندىن

يىرلى بىرنىچى قات ئول موزىكا - جىردان شوندى لەززەت آلدى .

جرچى ئوزىنىڭ جىفەك تاوشن شوندى ئوينا ، شوندى شاپارتا ايدى ،

نىياز ، ئانى تىگلاغاندا ، بوتن بارلىمى بلەن ماتورلىق قىنا تولغان بىر « بوتن » گە

ئەورلدى .

ئەيتىرسىڭ ، تەندەن آيراب ، نىيازنىڭ جانىغا قالدى .

قايدا ياتقان ئول ؟ قايدا يەشەگەن ؟

جرچى ھامان جىرلى ، تاماعى بلەن تاش چەچەكلەرى ئوسدردە . آلا رعا شىعەرى سولش ئورب ، جان بىرە ايدى . يىگت ، ئول جىرلاغان ساين ، تشدان ھەرەكەتسىز قالا بارا ، بوتى نوتالار - جرچى كوكرەگىندەن سىيلىگەن ئىنجىلەر آنڭ ، نىيازنىڭ كوكرەگىنە جىيلا ايدىلەر .

بارمى آنڭ ، قاچاندا بولسا ، بو كونىگىدەى ، جىرچىدان كوزن آلمىدى ، ئوپىرا تىڭلاغانى ؟ يوق ؟ برنجى قات ئول بوگن گىنە موزىكا شىعەرىنىڭ ئوچىنا مىدى . آنڭ دىئاداعى كوجلەردەن كوچلى سىرلەرن آڭلادى . ئوزنچە آڭلادى . ئول ئوزن تاندى . تورمىشنىڭ تىرەن بىر مەنەسن ، ئوزەگن آچقانداى بولدى .

يىگرەك دە ئوستا جىرچى ، سويو ئوتى ئوستىدە ئوچوچى كىوبەلەك توسلى ، بىر قىز بولب ئىتىگەندە ، ئوزىنىڭ تاوشى بلەن نىيازغە بىمەس - توكەنمەس بىر شادلىق كىتردى .

شوندى ئوستا ئوينادى ئول بورولدە - زالىنى آلتىش دىڭگىزى توتردى .

جرچى ئاغىن قاباتلادى .

ئورامدا جىل آيىاق قارقومىندان دولقنلار ياساب ھامان قوتورا ؛ آنڭ

ئوز موزىكاسى ، ئوز تاوشى ، ئوز جىرى ايدى - قش ئوپىراسى .

نىياز ، « ئولىمپىك » دان چىققاچ ، ياقاسن كوتەرب ، كوكرەگىن قاباتلادى : جىل بو كىچ آرتىستكا بىر گەن بولەكلەرنى آنڭ كوكرەگىندەن ئوچماسن ؛ بورگن باسبراق كىدى ؛ گويا باشىد توغان دىئا ، سىرلى تاوش ئورب ياراتقان جىھان ، شولاي ئىتمەسە ، جىل بلەن جىمىرىلەچەك ، يوققا چماچاق ايدى .

بولمەسىنە قايتىپ چىشىنگەچ دە ، كىچىكە گىنە يالقنى شەم ياقىسىندا ئول تىزگەنە يازا باشلادى :

« ... سايرى !

تاتار تلى ، ئەلى دە يارى سىنىڭ شوندى ماتور بىر سوزنىڭ بار - سايرى . يوق ئىسە مېن نىندى سوز بلەن ، نىندى قولم بلەن آڭلاتىر ايدىم بو كىچ ئىشتەن تاوشنى . كىشى جىرلى - قوش قنا سايرى .

بوگن مېن ئىشتەن آرتىستكا قوشىداندا ئوستاراق - جىرلامادى ، يوق ! - سايرادى !

ئىندى تاوش ، ئىندى ئوۋىن ! نى قەدەر زور ئوستالغى ! يوق ، آدم
بالاسى شولاي سايرى بلگەچ ، مەككىن ئىكەن ئەلى دىيادا توررعا .

بو كىچ - مېنىم تورمىشدا بىردەن بىر ياقتى كىچ .

بو گن ساقلىق ، يوشارغان كوكۇل ؛ يورە گەمدە نىچكە ، جفەك شىكالى ،
يوشاق تويەولار .

بو شادلىقنى مېگە بىرىشى مەجبۇت دە يىرمەدى . بىرىشى سويۇم ، بىرىشى
قات سويۇ بىيىكلەرىنە آشقۇنۇمدا يورە گىمە آندى بىرىشى تائىمادى .

تىك بو گن ، بو كىچ آگىلام مېن : بىز آگىلامان مەجبۇت دە
كوكۇچىلەردە بىر مەجبۇت بارن ؛ بىز آگىلامان دىيا بارن ؛ بو كىك ئويىلار ،
كوب - كوب يەشەن سىرلەر ، تويەولار ، ئوتلار ، ئامىدلەر بارن . . .

يارەببى ، قالسىن ھەزرەت مېنىمدا يورە گىمە ئىكەن تويەولار ! ايرتە گە ،
ايرتە بلەن ئوك ، « چىن » تورمىش كىشىسى بولۇپ ئويانماچدا ، آلاز ائىدى
يوققا چىقماستىنلار ، يوعالماسنىلار !

ئەيتەلەر ، توقاي ئوز عومرىدە بىر مەرتەبەدە ئويىرا كورمە گەن . بلەم ،
آكايىم ھەزرەت شاعىر ئوچىن بو ئىندى زور يوعالتو . ئەگەر ئول ، يەتتىم
يەشە گەن تاتار شاعىرى ، بو گن مېن ئىشتىكەن تاوشنى ، جىرنى تىگىلاسا

ئىدى - شوندى شادلىق ، شوندى ئامىدلەر جىمان بىر سەر قالر ائىدى آندان
- بەاسز !

بو گن مېن شادلىق سىزەم . تورمىشنىڭ شىعرىن توشۇنۇپ ، بو تىلەي باشقا
بىر دىيا آكلىم ، ئىچىلەر سىيلىگەن اول كورەم !

شەھەرنىڭ ، بو تىن ئىچىلەرى يوقلاغان ياراي بىر چىتىدە ، يالغىز يىگىتنىڭ
تەون اورتاسىدا شولاي ، شەم ياقتىسىدا ئوتۇر ، كەز ئوستىنە جىس
قويۇۋى - ماتورلىققا بولغان عىشقنىڭ چىگى ؛ بو ماتورلىققا باغلىنىغان بىر
غىيادەت ائىدى .

شوندىن سوڭ اول « فائۇست » نى ، « كارمىن » ، « رىگالىتو » ،
« تراويتتا » شىكالى ئويىرالارنى بارى تىگىلادى . آلازنىڭ قاي يىرىدە گى
موزىكانىڭ تاعىدا تىرەنرەك ، تاعىدا يوعارىراق ئىكەنلىگىنى باشلادى .

ياز ياقتىلادى .

كوكۇ يىتىدە ئىككىنچى ، يوشارغان ، جاي قاراشلىق قوياش ائىدى .
ئىياز ئوزاقلامى شەھەردەن ياۋروپاغا كىتە چەك آرتىستىكانىڭ سوگىمى كىچە -
سىنە باررعا ئەزىزلەندى .

بو كىك آرتىستىكا فرانسوزچا بىر پەردەلىك ئويىرىشتا سايلانغان . ئىسمى -

« سوزانناناڭ سىرى »

ئىيازنىڭ ئورنى بولۇپ « ئاپوللو » تىپى تىرىدا ، ئەلبەتتە ، ئارتىدا ئىدى ؛
ئولدا ئەلى بىر كۈنلۈك ئاش توردى .

ئۈستەۋىنە شۇنى دا ئەيتىپ ئوزارغا كىرەك ، ئانڭ قىش ئورتالارنىدا بىر
تورلى ، يارىسىغا بولۇپ كۈرۈنگەن كىيىمى ماتور ياز كۈنلەرنى يىرتىلغان ،
توزغان ، سۈرسىلگەن كۈنچە قارشى ئالدى .

غومومەن بولۇپ يىگىت يىك يارلى تورا ئىدى . ئانڭ بوتىن كىلىرى حوسوسى
دەرسلەر يىرودەن جىيىلا ئىدى . ئول غومرىنىڭ چەچەك شىكىللى ئىككى يىلن
- يىگىرىمى بىر ، يىگىرىمى ئىككىنچى يەشلەرنى - تار ، كىچىككە ھەم يىك قاراڭغى
بىر بولمەدە ئۆتكەردى .

كىمدر ، بىر فرانسوز يازۇچىنىڭ بولمەسەن كۈرگەچ ، ئەيتكەن يىت : -
دىئاغا ئىڭ شاد قاراۋچى شاعىرنى دە ئوزن ئوزى ئوترو تورداعنا ئوبلاتراق
ئىدى بولمە .

بىر ۋاقت ئىيازغا ئىتفاقىغا كىلىپ كىرگەن قوناقدا ، (ئىندى بولسۇقباي
كۈتۈندە يەشەۋچى كىشى ھەر بىر جىھازغا ئىيەلەشكەن بولسۇغا ئىش ئىدى)
بولمەگە كىلىپ كىرگەچ ، ئىسى كىتەپ ، ئارتقا چىكىندى .

مەنە شوڭا ، يارلىغا كۈرە ئىياز « سوزانناناڭ سىرى » بىلگە بىر ئىيدەشى
يىر ب توردان ياڭا كىيىمدەن ، ئۈستىنە ئول يىرگەن كۈلمە كىنى كىيىپ ،
مۈيىنا ئانڭ جىفەك مۈيىنباۋن بەيىلەپ كىلىدى .

ئەلى پەردە كۈتۈرۈپلەر ئالدىندىن ئول : « نىگە مېنىم بولگەن كەيىم
ياخشى ؟ » دىيپ ئۈزىنە ئوزى سوئال يىردى . بلىندى : سەبەبى ياڭا كىيىمدەن
بولۇ ئىكەن ؛ شول ئانى جىگىلەشكەن ؛ غەيدكە كىيىنگەن بالا شىكىللى
ياساغان .

آچلىدى پەردە - يىۋىچى قىزلار توشراڭگەن زور رەسىم ئىياز ساخانددا
يىك ماتور بولمە ، تەرەزە ئالدىلارنى تولغان گۈللەر ، چەچەكلەر ، يۈمشاق
ئورندىقلار ، جىفەك تىشلى مەندەرلەر كوردى .

باشدا بارىتون چەب جىرلادى . ئاندىن سوڭ جىگىل اوپىلى ، شاد فرانىز -
سوز خاتونى رولىدە ئويناۋچى ئارتىستكا كىلىپ چىقىدى .

ئىياز ئاغىن بول خاتوننىڭ تاۋش سىجىرىنا يىرلىدى . ئانڭ يۈرەگى ئاغىن بول
ئاۋشاندان شىعر ئىمىدى .

يىگىت ، ئىندى تىياتىرغا ئىش كىنە يۈرۈپ ، جىرچى خاتوننىڭ تاۋش سىرىنە يىك
ئاغىن توشىندى . بول تاۋش قايعىنى يىك ئاز سۈيلى ، ئول كۈبىسنىچە شادلىق

كوگندە ئوچا ، تورمىش باقچاسىنىڭ كوگىلى ، دەردلى ، يىك جىڭل
موگلى ھەم ماتور مەنەلى يافراقلىرىغا قاعلا ايدى .

انى تىڭلاغاندا ، نىيازنىڭ كوز آلدىنا كوبرەك آياز ، آچق زەنگەر
كوگلى جەيگى كون كىلە . ماتورغا توگەرەك كول ئوستىنە شول كونىڭ
قوياشى ئوزىنىڭ حىيالى بر رەسمن ياسان ؛ تامشلار چىتىدە كوگلىگە
تىچلىق بىرە تورغان كوله گەلەر ياتا ؛ كونىڭ آرتى - ئوچسىز ، قرىسىز كىڭ
دالا ؛ ئورتادا اسسى كوزلەردە آياق تابانلارنى راحەتلىك بىرە تورغان سالقن
قاز ئولەنى بلەن يىزەلگەن ئوزن يول ؛ آنىڭ ئوچى ئەللە قايا ، يراققا ئوق ،
تىرەنلىككە كىتىب يوعالغان ؛ بار جىردە جان ، بار جىردە گوزەل بر
تورمىش سولشى ؛ كوگىل ، تىلىگەن قوش شىكىللى بولب ، سالماق قنا شول
دىنانىڭ ئوستىدەن يوزب چىغا ؛ ئوزىنە كىرە كىنى سايلى ، ماتورلىق تابا . . .
كوگىل ، تورغاي بولب ، بولتارغا منب توشە ؛ بالق بولب ، زەنگەر سو
ئوستىن چىب ئىتب ئوبە ، قامىش كوله گەلەرن ، سوداعى توياش تەنكەلەرن ،
آشلىقلارنى ، ئورمان آرالارن جفەك موزىكا جىلەرنەن توقىلمان شىعرى
پەرەوز قابىلى . . .

يەم ، يەشاك ، مەنگى بتمەسدە تەملى ئوى .

لودمىلادا كىلگەن !

ئەنە ، ئول حەزرگنە آلداعى ئورندىقلارنىڭ برسندەن قوزعالب كىتىدى .
ئوزى گىنە . عەجەب : بلەمە گەن كىشى ياڭاشىردا - آلا ، آرئىستىكا بلەن
لودمىلا ، بر برسىنە ئىكى قاش شىكىللى ئوحشاعانلار .
يىگت آنىڭ يانىنا بارى .

- سز دە مىنىم بر ئوتتىچم بار ، ممكىنمى ؟

- رەحىم ئىتەسىز .

- ئەيدە كىز ، يورىك بر آزالدا .

كانسىرت ايندى بىكەن ، قاراو زالىدا بو واقتىڭ سوگىمى بىووى -

فاكستروت باشلانغان ايدى .

- مىنىم ئوتتىچم شول : سىز مىڭا رەسمگىزنى بىرە آلماسسىزمى ؟

- نىگە ئول سىز گە ؟ نى ئوچن كىرەك ؟

- لودمىلا ، سىز بلەسىز ايندى ، ئوتتاعان بولساعىز ، حەتر گزەدە . . .

- يارى ، مىن سىز گە وعدە بىرەم .

ئەلى بر آزال يورر گەدە ممكىن ايدى ، بوش ئورندىقلارنىڭ برسنى آلب ،

سويلاشبدە ئوتتارغا ، نىك نىياز ، نى ئوچندىر ، تىز گە :

— رەخمەت . عافو ئېتىگىز ، مەشەتەتلەدم سىزنى ، دېدى دە لودمىلادان
آيرلدى .

مونڭ ئۈچۈن ئىچدەن بىر تاوش آنى ئۈچكىلى باشلادى :

« ئىچ ، سىن يىگىت ! باشقا برەو بولسا ، ئەللە قاچان ايندى بو قىزنى ،
ئوين بىكەچدە ، رىستارانغا ، كايىنىتكە آلب كىتەر ايندى . ئە سىن يورىسڭ
ئوز كىنىڭ فەلسەفەك بىلەن ، شىعرىڭ ، جىسلەرىڭ بىلەن . كىم دىب ئويلاڭ ئول
« ئىتاليا » داعى حزمەتچى خاتوننى ! آندىلار شەھەردە يوزەرلەب ... »

جەي ئوزدى .

يەشلىك كۈنلەرى دە ئوتە بارالار ؟ مە كىگىگە ، قايتماسقا ...

كوز كرىدى .

جىللى يا كىم ايندى . تالانغان آعاچلار ...

بىچراق ئوستىنە ، قاناتسىز قوش شىكىللى بولب ، ساب - سارى يافراق
يالىدى .

آچولى ايندى بو وقت . ئول نىگەدر ئوسملىكلەردەن ، شاوالاعان
آعاچلاردان ، گوناھسىز چەچەكلەردەن ئۈچ آلىدى . آلارنى ئىيزدى ،

ئوتردى ؟ جان قىدى .

نىيازنىڭ قولدا پارىژنىڭ ، ئىللوستراسىيون ، ژورنالى ايندى . ئول آنى
ئوقومى ، بولاي ، بىر يىتن گىنە آچقاندا ، شوندىن كوزلەرن آلمىچى ، بىيك
ئوزاق قاراب ئوتردى .

آندا نى بار ؟ آرتق بىر نەرسەدە يوق . فەقەت بىر رەسىم ، خاتىن
رەسمى گىنە .

آنڭ كوزلەرى يىگىتكە ماتور مەغىنەلەر ، شىعرلەر سويلەلەر . آلا ، ئىبەلەرىنىڭ
جرلارى شىكىللى ، تورمىشنىڭ جىكىل بىزەكلى ، شاد وە قايسىسىز سىرلەرن
ئەيتىب بىرەلەر . آرتىستىكانڭ ئوز تاوشى كىك سايرىلار .

شول رەسىمگە قاراغاندا ، آنڭ كوز آلدىدا سويلو توپىلارى شىكىللى نەزك ،
جفەكسىز قىلار ، شەولەلەر ئوتە ؟ بولار - آلمانا تابا امىدلەر ، بەختكە تابا
بوللار ، ئىمىش ...

شول ئوق واقتدا . ئەنە ، دىواردا ئىككىچى بىر رەسىم . آنسى دا خاتىن ،
قىز رەسمى .

نىياز ، ژورنالىنى بىك قەدرلەب كىنە بىر چىتكە قويدى دا ، سو كىمى رەسىم .
كە كوزلەرن توشردى . آنڭ بىلەن سويلى باشلادى :

- ئىي ، لودمىلا ، مېن مە شوندا تورام . بر ئوزم ، ياپا يالغزم شوندا تورام .
مىڭا يىك كوڭلىسىز بولا . مېنم ، كوزگى كوندە ئورماندا آداشقان
كشى كىك ، دنيادا مېندەن دە بەختسىز كشى يوق ، دىب ئويلاغان يىك ، يىك
آور مېنوتلارم بولا . ئەيدە ئىكەو بر گە تورىق . سىن دە مېنم بلەن مەنە
شوشى بولمەدە تور . مېن سىنى ياراترەن ...

يىگت كماراواتىنا كىلب ياتدى دا ، ئويلارندا دەوام ئىتدى :

- چىلاب دا ، مېن آڭا ئويلەنسەم . ئول مېنم خاتونم بولسا ... مېمكىنى
سوڭ ؟ ! ئول يىت روس قزى ... مە شولارنى ئويلىسى بولماسا ايدى .
آنڭ روسلەي ، مېنم تاتارلەم خاقندا بر نەرسەدە ئويلانمىچى ، شولاي
ئوزندەن ئوزى كىلب چىقسىن ايدى . بولاي ، بر گە قوشلدىق دا ، بەختلى
بولدىق دا كىتدىك ...

بو ئىكى سورەت - برسى ، دىباغا مەشهور جىرچى ، جانلى بر ئىلھام ئولا -
راق ، يىگىتڭ كوڭلىن موندان ، مانجورىيەڭ مەر كەزىندەن - پارىژغا ، مەدەنى
ياوروپاغا ؛ ئىككىچىسى ، بر خاتىن ، گەودەلەنگەن جىس بەختى ئولاراق ،
- آنڭ يورەگى ئوزىنە تارتىب ، آنى مەڭلى بر قەرارسىزلىق وە آزابىڭ
شاعىرى ايتدىلەر .

بو سوڭىسى دا شول شىعەرىيەتنىڭ قىزغانچ بر توتقونى بواب بارا ايدى .

بر كوتى نىيازغا موعەللىم رامازانف ئوچرادى .

- ئەيدە - دىدى ئول . - مېن سىنى ئزلەب يورىم . بوگن ئەسما توتاشلاردا
يەشلەر مەجلىسى . مەنە زاپىسكا .
- كىتدىك .

مەجلىسدە آلازىڭ ئىككىسەن دە يىك شادلانې قارشى آلدىلار .

نىياز ، ئىشلەپسەن آلدىنى بولمەدە قالدېر ، زور ، قوناق بولمەسىنە
كېرگەچ ، تانىشلارنى بلەن كورشىب ، ئوترو ئوچن ئوزن ئوستەل يانداغى
ئورندىقلارنىڭ برسىن آلدى .

مەجلىس ئىيەسى ، ئەسما توتاش ، كورشى بولمەدەگى قوناقلارنى
چاقىرې چىقاردى دا ، ئىعلان ئىتدى :

- بر توتاش ياندا بر كاوالىر ئوترا . رەھىم ئىتگىز ئوستەل ياندا !

نىيازنى سەلېمە ئىسىملى بر توتاش بلەن بر گە ئوتىرتدىلار . بو - يىواش قنا بر
توتاش ، كوب سويلەشەر گە ياراتمى تورغان بر قز ايدى . ئول :
- كەيفلەر گز ياخشىمى ؟ - دىدى .

- خەير فاتىھاجىزدا - دىدى نىياز . ئېرىپ كىنە شايارې قويدى . توتاش دا ،

ئەلبەتتە ، بو سوز گە قارشى ئەيتىلە تورغان جوملەنى ئەيتىمىچى قالمادى :
- آ ، مېنىم فاتىھام بلەن يىك يراق كىتەرسىز ايندى .

ئوستەل ئوستى يەمسىز توگىل ايندى : چىت چىتىدە قاينار چەيلى استا -
كانلار تىزلىگەنلەر ، ئىكى باشدا وازالەردا آلمالار ، جىمشلەر ، چىكلە وكلەر .
ئورتادا ايندى ، ئوزىنە مووافىق ئورندا ، جىلەك بەلىشى .

قوناقلار يىك قىستامى ايدىلەر . چەي ئچو چىكلەك چىرتو يىك تىزلىك
بلەن ەمەلگە قويدى . بر گىمنازىست آلمانا ئەرچرگە توتىدى .

ئوستەلنىڭ نىيازغا قارشى پوچماغىدا رامازاننى ياتىدا ئوتروچى قارا
قىز :

- نىياز ئەفەندى ! - دىدى : - نى ئىشلەب ئوتراسىز ، توتاشغىزغا آلمانا ئەرچىب
يىرگىز .

نىياز آنى تىكلاغان بولدى . بر آلمانا آلب ، آنى يىك ئوستاغىغا ئىتب ،
ئەرچىدىدە آنى ياتىداغى كورشى توتاشىنا تەقدىم ئىتىدى :

- رەھىم ئىتىگىز . ئوچازور ئولاراق جىتىشمەگەن جىرلەرم بولسا ، عافو
ئىتىگىز .

مەجلىس كوڭلى گە ايندى : آشپىلار ، ئچەلەر ، سويلەلەر . . .

لاكىن نىيازغا بو آشپىلار ، كولوچىلەر توركومىدە ئوگىلىك چىس
ايتىدى .

آنكى ئچى پوشا ايندى . آنكى كوز آلدندا هامان لودمىلا ايندى ؛
مەجلىسدە گى توتاشلارنىڭ برسىدە آڭما ئوچشاماعان ، گويا آلا ، لودمىلا
كىك ، سويلىدە ، ئىتتەدە بىلمىلەر ايندى .

بو نىندى يىزو ؟ نىگە آڭما قوناق قىزلارنىڭ برسىدە ئوچشامى ؟
چەي ئچەلە باردى . يەشلەر آراسىدا آلمانا ، ماندارىن قابىلارى بلەن بر -
برسىنە ئرەتەش ئويناو كىتىدى .

بر توتاش ياتىداغى يىگىتدەن زارلاندى :

- ئوچازىوايتدا ئىتە بىلمىسىز ، ئىچماسام !

يىگىت قىزارب كىتىدى :

- رەھىم ئىتەسىز ، رەھىم ئىتەسىز ! - دى باشلادى : - نى كىرەك سىزگە ،

فاتىما توتاش ؟ آلمانى ؟ چىكلە وكمى ؟ كانفىتىمى ؟ تاغى برەر ئىستاكان
چەيمى ؟

توتاش :

- جە ! . . . - دىب سوزب قويدى ؛ ئىرنلەرن كورسەتدى :

- كىشى چەي ئىچىپ بىكەچ ، سىلامىلار آنى . سوڭاماراق قالدغىز !
چەيدەن سوڭ يەشلەر ئىككىنچى بولمەگە چىقىدىلار . رامازانف قولينا
ماندالين آلدى . «زىلە بىلوك» نى ئوينادى . بىر توتاشنىڭ جىرلاون ئوتتە باشلا-
دىلار . يىك قىستاب قىنا جىرلاغان بولسادا ، آنڭ تاوشى نىيازدا بىر قىزغانو
جىسى كىنە ئوياتىدى .

بولمەنڭ پوچماغىدا بىر كىمنازىستكا ھەم تاتار مەكتەپىدە كىنە ئوقۇپ
چىققان بىر قىز ئوتتە ئايدىلەر . سوڭمىسى ، ئىپىدەشنىڭ بىلەن كىمنازىستكا بولسا
كىرەك ، كىمنازىستكا «چىر - ر» ئىتەپ قىچقۇرۇپ جىيەردى ؛ ئورنىدىن
قوزغىلىپ ئىككىنچى بولمەگە چىقىپ كىتتى .

چىرك سەھەتدەن سوڭ ، قوناقلار «رىمسكى پاپا» ئوينىپ باشلاغانلار
ئىدى ئىدى ، نىياز بىلەن رامازانف ، ئەسما توتاشقا رەھمەت ئوقۇپ ، قايتىپ
كىتىدىلەر .

نىياز بوگىن رامازانفدا قونماقچى بولدى . ئورامما چىققاچ سوڭمىسى :
- ئەيدە ، بىرەر جىرگە بارىپ ئوتتۇرىق - دىدى . نىياز ، بىلىگىلىسى ، موڭا
قارشى كىلمەدى :

- ئەيدە . بارىپىز ھەزر سىزگە بارساقدا ، يوقلاب بولماس . ئوستەوينە
چەيدەن سوڭ آشاسى دا كىلە .

ئىككىسى دە «سېر» رىستارانىنا بارىپ كىرىدىلەر .

رىستاران كورنىشى تاغىن نىيازنىڭ كوز آلدىنا ئىتالىدا «نى آنداعى لودمىلاننى
كىتىپ قويدى .

رامازانفنىڭ تەقدىمى بونىچا ، آش آلدىن عىنا ، دىب «بىرەر» ئەيتلىگەن
ئىدى دە ، ئوتتە - ئوتتە ، ئول «ئىككىشەر» ، «ئوچەرگە» جىتتى .

يىك ناچار بىر اسكىرىپكاچى بىلەن گارمونىچى ئىندىدەر روس كويى
ئوينلار ئايدى .

نىيازنىڭ «باشىنا كىتتى» ؛ قىچقۇرۇپ سويلەرگە توتتى . آش كىلگەنچە
ئول ، تاتار قىزى تورىدا سوز باشلانغان ئىدى ، نىياز تاغى شوڭا كوچىپ ،
سوزىن قوۋەتەرگە تىلەگەندە ، قولن ئوستەلگە ، بىر قويىپ ، بىر آب سويلدى
ئىدى .

- بىرسى دە ياراتمىم . . . تاتار قىزى يانىنا باردىمى ، سويلەشەسەم كىيىلمى ؟
سويلەشەسەم دە ، قورى عىنا بولرعا ترشام . بارسى دا جانسىز ، تاسىز كورىنە -
لەر .

ئىككىدەر ، روس قىزى جانلىراقدا ، قىزلىراقدا . . .

رامازانف آگا قارشى سويلەب قارادى :

- عەيب ئوزبۇدە . ئوزبۇز چىتدە تورابز . . .

آلار « سېر » دەن رىستاران يابلا باشلاعاچ قنا ، چىب كىتدیلەر .

مەجلىسدەن سوڭ ئىككى آتتا ئوزعاندر ، نىيازنىڭ كىسەسندە بىر تىدىن باقر

قالمادى .

يوق ؟ ئەجەل دارووينادا يوق !

ئىش دە تابلمى . بورچقا سوراۋنى ئويلامادا ئىندى : ئشانمىلار !

بولمەسىنىڭ آيى تولدىدا ، چىب كىتدى .

ئەگەر ئىندى ، خودا قوشب ، بەختىنە قارشى عىنا برەر تانىشى ئوچراماسا ،

بوگن ئورامدا قوناچاق .

خەير زارار يوق ، آوعوست رەجىملى گنە كورىنە ؛ تونلەردە سووق

توگىل . يىگت كىشىگە نەرسە : ئويدە يوقلادى - نى ، ئورامدا - نى !

ئوچىنچى كوننى دە بر گنە قاداڭ ئىكمەك بلەن ئوزدردى . كىچەدە ئىككى

پامىدوردا ، توز بلەن يارتى قاداڭ آرش ئىپپىيى ؛ ئە بوگن ايندى والىچقدا

يوق . نى ئشەرگە ؟

آچلىق يىگتنىڭ كوگىلن توتردى . بوتن كوگىلى شىعرگە ئەيلەندى .

دورس ، آنڭ يورە گىندە كىملەر گەدر يىلگىسىز بر ئوچ ، دشماناق قاينى

ايدى ، كوگىلندە ئىسە - ماتور بر دنبا . ئويلار بر - بر آرتلى آعلب قنا

تورالار . « منە خەزر شولارنى توشرب آلساڭ ، دىب ئويلادى نىياز ، يازب

توگىل ، آپارات بلەن گنە . منە قاى چاق خەقىقەت دنباغا كىلە ئىكەن . آچنىڭ

كوگىلندە گى فىكر ھىچ بر « قوشمتاسز » ساف ھەم ، چىشمە سووى كىك ،

ياقتى . ھەم بوتن بىويوك مەغىنەلەر ئوياسىدا - ئەنە شول آچلىققا ، يوقلىققا

اينتگىچى كىشىنىڭ كوگىلى . »

آشاسى كىلە !

نەرسە بلەن بولسادا توپىرغا كىرەك . بەلكى قتاى كىيىتدە ، كىچىكە

چاقلى ، دىب سوراساڭ ، بر قاداڭ ئىكمەك يىرب تورلار ؟

بەختسىزلىككە قارشى ، بولمادى : كىيىنچى چىرك قاداقتىدا ئشانمى !

يىگت (ئىول بر دەنبر چومادانن قاتىر حوجاسندا قالدرب تورعان ئىدى)

ئوزى تورعان پورتقا باردىدا ، ئەپىرلەرى آراسندا كىتاب تابدى . كىتاب !

بو ، يىت ئىككى كونلك تورمىش دىگەن سوز ! موڭا ئىككى كون ساتب آلرعا

ممكىن . چىلابدا ، كىونلەر آقچاغا ساتب آلنغان شىكالى ، يىت . بوگن

آچدان ئولەرگە تورعان چاقدا ، آچچالانې كېتسەڭ ، گويا شوڭا ئەز -
ئەزلەپ كەنە بولسادا ، عومر ساتب آلرعا بولا .

كىتابنى آلدىدا ، نىياز آشعا - آشعا بازارعا يوگردى ؛ ئىسكى كىتابلار
آلوجىعا .

- كوبىمى ؟

- بىر تەنكە .

- يگرىمى تىدىن . آلساڭ ، آلساڭ . . .

- قوشعز ايندى تاغى ىش تىدىن - آشارعا جىتسەن .

- ئىچ ! دىدى كىتابچى روس ئىمىگرانتى . ىش تىدىن باقر بلەن يگرىمى تىنىلك
كەعەز تاشلاب :

- ئىچ ، بىزنىڭ تورمىش ! - دىب قويدى . قىزغاندى آحرى .

يگىتنىڭ كوڭلىدە نىدىر آچلب كىتدى . قەلبنىڭ يابق كوينچە تورعان بىر

تەرەزەسىمى ، ايشىگىمى ، ئەللە ايندى قاپقاسىمى شوندا . . .

يىك كىڭ آچىلدى .

بىر مېنوت بولدى ، يات بىر توبىعى توبىلدى : ئوزى ھەم بوتىن دىنا كىنەت

يورب كىتكەن كېك بولدى . بوتىن جىر « بارعان » شىكىللى بولدى . گويا

ئەللە نىدى تاوشسىز قىللاردا « مارش » كوبى ئوينالدىدا ، شول كويگە بوتىن
ئوراملار ، يورتلار ، آربالار ، كىشىلەر ، بالالار نىدىدىر بىر قوودت آلدىندا
ئوزا باشلايدىلار . . .

تىزرەك ، تىزرەك آشارعا !

يگىت « ئىتالىيا » عا تابا يونەلدى .

- نىياز ، نىياز ، قايا باراسىڭ ؟ شول چاقلى آشعب ؟ تانومىسىڭدا .

يگىت بىرولب قاراعان ايدى ، باشىنا شەل يابىغان بىر تاتار خاتونى

كوردى .

- ئىسەنمىسىز ! . . كامىلە آبىستاي ئىكەن .

- قايا كىتىدىڭ ؟

- آشارعا بارام ، كامىلە جىگى . . . آشارعا .

- ئورندامى ؟ نىگە بىردە كورنمىسىڭ ؟ بىزگەدە بارب چىچارلار .

خاتوننىڭ كوزلەرىدە نىدىدىر ، كوچسىز گنە بولسادا ، چاقرو ئوتى يانا

ايدى .

يگىت ئوز ئوزىنە : « نىگە سوڭ ئەلى مېن بو كونگەچە سىنى ئىزلەپ

بارمادام ؟ » دیدی . ئول يورى ، شاپارتب قنا :

– ئەيدە كىتدك . ھەزر بارىمى ؟ – دىگەن ئىدى ، ھاتن شونى عنا كوتكەن شىكىللى :

– ئەيدە ، ئەيدە . . . . دیدى .

– چەي ئچترىسكىمى سوڭ ؟

– آسن ايندى ، بارعاچ ، كوررېز .

بو كر يووچى تول ھاتن نىيازنىڭ كوبدەنگى بلشى ايدى .

ئىلگىرەك نىيازنىڭ كرلەرنە دە يووا ايدى .

بىر نىچە آيلار بولا ايندى ، نىياز آنى كورمى يوردى ؟ بىر ۋاقت ،

ئىسىنە توشكەندە ، ئەللە كىتدىمى ئىكەن ، دىب ئويلاپ قويغان ايدى .

بوگن ئوچراشرا يازغان ئىكەن .

آلار ، بارا – بارا ، شەھەرنىڭ ھالىق قايناغان ئوراملارندىن شاقىتى يراق

كىتدىلەر .

ئوڭ ياقدا بىر زور يورت قالدېر ، تارغا بىر ئورامعا بولمىغاچ ،

« جىڭگى » قاپقاسى جىمىرك بىر آغاچ ئوى آلدىنا توقتاب ، آرتقاراق قالغان

قوناعن كوتب آلدى .

– ئەيدە ، تىزرەك آتلا آياغىڭنى ! مەن بىز شوندا تورابىز ايندى .

نىياز آنىڭ آرتىدىن ئوى ئېشىگن آچىق قنا كرگەن ايدى ، آبدراب

كىتدى : گارمون تاوشى ، كوشكەن ، سويلەشكەن تاوشلار ، كىمىنگىر

جرلاوى ، بارسى بىرگە قوشلب ، آنى قارشولاعان كېك بولدى .

آلدىنى بولمەدە بىر كىشى دە يوق ، ئىشتىلگەن تاوشلار قارشىداغى

بولمەنىڭ آچىق ئېشىكلەرنەن چىعا ايدى .

– سېھان الله ! – دیدى نىياز : – ئەللە سىزدە تويمى ؟

آبىستاي ، شەلن سالا – سالا :

– بىزدە ھەر كون توى . ئەيدە ، ئوز ، بو مىنىم بولمەم بولار – دیدى .

آچىق ئېشىك ياتىداغى ئىككىنچى ، يوزاقلى بولمە ئېشىگن آچىب ، قوناقنى ئىچكە

آلب كرى .

نىيازنى ماتىور ھەم جىناق قنا بىر بولمە قارشولادى . دىوارلار ئىرمىچك

كېك آپاق ؛ آغاچ كاراۋات ، بىر ئوستەل ، آرتق ماتور ئەبىرلەردە كورنمى ،

لاكىن نى چاقى ئىلدە گى بولمەلەرگە ، روسىيەدە گى يورتلارغا ئوحشاعان !

آپاق پىچ ؛ چوۋار كاراۋات چارشاۋى ؛ كىچكە گنە يەشل ساندق ؛ قوراما

يورعان ، كىچىلى آشاۋاق ، سولگى ؛ كىچكە گنە سارى ساماۋار . . .

سوڭ يىت بولار بارسى دا ئىلەدە گى شىكالى . مونداعى تورمشچىلارنىڭ
كوبىنىدە موندى ئىستىل يوق .

ئەتىرسىڭ نىياز روسىيە گە ، ئويىنە قايتىدى .

ئىشقى .

يىگىت ، ئوزىدە بىر قووانو سىزىب :

— سىزدە بوتىلەي « رەچەيدە گى » شىكىللى ! — دىب قويدى .

بو واقتدا خاتىن باشىداعى شەلەن آق ياولقما آلىشدرى . آنىڭ ياخشى
يولاب ، ياخشى ئوتوكلەنگەن كولمە گى ئىچىنە تولى گەودەسى يەشەنگەن ،
يوزىدە شولاي ئوق تولى بولب ، بىر آزعنا ئوزونايىب كىتكەن ئىدى .

— ئاڭ چەي ئىچەسكىمى ، نىياز ، ئەلەلە ، بىر آزايم بار ، شونى آشاب ،
آندان سوڭ چەي ئىچەرسكىمى ؟

— جىڭ گى ئىندى مېن سىنىڭ اختيار گىدا . تەلەسەڭ ، نى ئىشلەتەسەڭ !
ئىككىسەن دە كىتىر . چەين دە ، آشن دا .

ئول آرادا بولمادى ، بولمە گە قىب — قىزى ، سىيىكىللى يورلى تازاعنا بىر
يىگىت كىلىب كىردى — ئىزرووشچىك سىيف اللە .

— ئى ، ئوزىبىزنىڭ كىشى ئىكەن — لە ! مېن تاغى ، قوناق بار ، دىگەج . . .

قايدان كىلىب چىقىدىڭ سىن ، نىياز توغان ؟ ئەيدە ، توغان ، بىزنىڭ يانغا !
موندى بىر ئوزىڭ نى ئىشلەب ئوتراسىڭ ؟ كامىلە جىڭگەي ، قوناعنى بىزگە
يىرىب توررسىڭ ، يىت ؟

— توقتا ، سىيف اللە ، خەزىر مېن آڭا آش بىرمە كىچى ايدىم . بىر آزا شاسىن

ايندى . ئىسرىك سىيف اللە آڭا ئىرىك بىرمەدى . نىيازنىڭ قولندىن توتىدى :

— ئەيدە ، بىزنىڭ ياندا آشارسىڭ !

— ئو ، يارار ايندى ، آلايسا .

قوناقنى ئوستەلنىڭ نەق باشىنا ، بوش قالغان ئورنغا ئوتورتىدىلار .
مەجلىسدە گىلەر ، بىرسىدەن باشقا بارسى دا نىيازغا تاش يىگىتلەر ئىدى : آچ
ياڭاقلى قازاعنا يوزلى بىكىتىمىز ، كۈلەچ چىرايلى موللاجان — قالچاقدا خىزمەت
ئىتكەن سالداتلار ھەم بىر يات سارى مېيلى گارمونچى .

ئوستەلدە گى تەرتىسزلىك بلەن نىياز بىر قاراودانوق تاشىب آلدى : بىرسى
بوشاعان ، ئىككىچىسى باشلانب قويغان آراقى شىشەلەرى ؛ ئىككىمەك سىنقلارى ؛
توزلى بالق ، كەبىستە ، قىيار ؛ خەزىر ئورنىدىن كىتەرگە توروجى يوقلاغان
ساماور ، چەنچىكىلەر ، پىچاقلار . . .

— يەڭز ئەلى ! — دىدى سىيف اللە ، ھەر كىمنىڭ آلدىنا آراقى سالىب چىقىدى .

- برەرنى . يىلمەن آلدندان : ھەزر يىلمەن كىيلە . نىياز سىن ئەلى ماقتاب يورىسك ئىكەن .

قوناقلار ، ئىندى ئىچكەن كىشىلەر توسلى بواب ئولگرسەلەردە ، ياڭا كىلوچىدەن ئوڭايسزلاب بولسا كىرەك ، ئىندەشمى توردىلار .

- يە گز ! - دىدى ، ئىزووزچىك كوتە ايدى .

ئىك ئلك موللاجان دىگەنى ، رومكەسن قولينا آلدى .

- بولمان - بولمان ئىكەن . . . ئىسمگزنى ئونوتام ، قوناق ، ئەيدە گز ! - دىدى .

- يوق ، يوق - دىب قارادى نىياز : - مېندەن بولمى !

- يوق ئىندى ، توغان ! آلاى بارب چقمای ئول . كوب توگل - بر آزعنا ! قستاتو ئوزاققا سوزلمادى ، بارسى دا بر يولى ئىچبەدە جىبەردىلەر .

نىيازنىڭ ياتدا ئوتروچى يىگت ، كورشىسىنىڭ ئىستوپكاسىنا قاراب قويدى :

« بولمى - بولمى ، دىگەن ئىدى دە ، ياخشوقنا اورتلانغان ! »

سېف الله ، سوڭما قالماسقا ترشپ :

- مە ، مە ! - دىدى ، نىيازنىڭ آلدىنا توزلى قىيار سوندى .

- يە ، نىگە ئوينايمىز ؟ - دىدى نىياز : - ئەلە مېن سزگە مېشەيت

ايتدەممى ؟

- سىن ئىندى - دىدى موللاجان : - بىزنىڭ ياندا ئوترساڭ ، تورى غنا ئوتىر . مېشەيت بولسا ، بىز سىنى چاقىربدا كىرتمەس ايدىك .

ھوجا ئىككىچىگە قستى باشلادى .

- يە گز ئەلى ، قوناقلار ، تانن برەرنى . يىلمەن ھەزر ئولگرە . ماروسە ،

تى تام ، پاسكارى ، پاژالستى ! ناسپوت يىلمەن - تو . . .

- ھازر ، نى تاراڭى ! - دىدى كورشى بولمەدەن مارجا تاوشى (سېف الله ، بر يىل ايدى ، روس ھاتونى بلەن تورا ايدى)

بو يولى ئىستوپكالار جىڭلىرەك كوتەرلدىلەر . يىلمەن دە كىلىب جىتدى .

تەمەكى توتونى شولاي كوتەرلگەن ئىدىمى ، شولپادان كوتەرلگەن بو

شولاي ياسادىچى ، نىياز ئوستەل ئوستىن ، قوناقلارنىڭ بوزلەرن ، ئىشك

توبىدە آلارنىڭ « قزەن » قاراب توروچى كامبەلە جىڭگىنى - بارسن دا ماتور

تومان ، بوقا بەرەوزگە چورنالغان توسلى كورە باشلادى .

آراقى آڭا قىيولق بىردى . كامبەلە آڭك كوز آلدندا يىك ماتور بر ھاتن

ايدى . اول ، آڭا قاراب جىلمايا ، ئىچىدەن آڭا رە ھمەت ئوقىسى ، تورب ،

يقتىدەن ئوبەسى كىلدى .

كورشيپينه قارادى :

- شولاي ، دىگن ، يىكتىمىر ! يە ، نى جانلار سوڭ ، ئشلەر قاي تيرەدە ؟

- بىزنىڭ ئىش يىلگىلى ئىندى . . .

يىكتىمىر قولينا گارمون آلدى :

- توقتا ، بىر آز تارتىپ جىيەرىك ئەلى .

نياز شادلىغىدىن نى ئشلەرگە بىلمەدى .

- مەنە بو ئىشك يارى !

اوينچى ، نىيازنىڭ ياراتوون بىلگەن كىبىك ، ئىك ئىك « بالامىشكىن » نى

ئەيتىردى . نىندى ماتور تاقماق ! كوڭلىنىڭ بوش جىرلەرىنە ، تىزلاندى -

تىزلاندى تولا .

تىمىر ئىككىنچى كويىگە كوچمە كىچى بولغان ئىدىدە ، نىياز آندىن

ئوتىدى :

- زىنھار ، توقتاتما ئەلى ! ئوينا شول كوئىنى .

بايا جىرلاوچى موللاجان بولغان ئىكەن - ھامان ئىشك توبىدە باسب توروچى

كامىلە آبىستاي :

- يە ، نى قاراپ ئوتىراسىڭ موللاجان ، جىرلابدا جىيەر ايندى ! - دىدى .

موللاجان كىنەت كىنە ، نىچكە تاوش بىلەن بورون آرقىلى جىرلىدا باشلادى :

ئوفا تاوولارى بىيىك ، يورى آرسلان - كىيىك ؛

سو سىيمەگەن گوللەر كىبىك ، يورىپىز ، جاناب ، كويىب .

سو سىيمەگەن گوللەر كىبىك . . .

- ئىيىچ ! دىب جىيەردى نىياز . گارمون يىرگەن جىسەلەرنىڭ بارىدا بىر يولى

سويىلەپ يىرمە كىچى بولدى . بىلسەلەر ئىدى ، آنىڭ كوڭلى نىندى باي ھەزر !

« بالامىشكىن » ، « ايتىپولدىن » ، « سالتىن جىشمە » ، « بىيىكەي ئەسما » -

تاتارنىڭ شول كويىلەرىدە نىياز آيرىم بىر موڭ ، تاتار كوڭلىدە ياقىن بەيەنوچى

آيرىم بىر آھەڭ تابا ايدى .

مەنە قايدا بەختلى مېنوتلار : ئوپىرا گىدە كىرەكىمى ، دەولەت تىياتىرلار گىڭگ

جىرچىلارىدا - بىرسى دە ، بىرسى دە . . .

موڭلى كوڭلەك شىكىللى گورلدەپ توروچى گارمونغا ئوينايسىن دا ،

تونى بو بىيى آنىڭ ئىچىدەن بىر توقتامى كويىلەرگە آعب تورسىن . رەھمەت

كامىلە جىيىگەسىنە : قايدان تورى كىيىدى ، نىيازنى بو دىئاغا آلب كىيە

بىلدى !

- رەھمەت دىدى يىگىت . - ئوتىردىڭ گارمونىڭ بىلەن !

اوينچى يگىتك آرقاسن قاقدى .

- ئوينا تاغن ! سالقن چيشمەنى ، . . . ئوزن كويلەرنى بلەسكىمى ؟

« قارا ئورمان » نى ؟ ئوينا ، برسندە قالدرمىچى ئوينا . . .

جرچى دا توقتامادى .

اق ايدىلنك آرياعندا اق بوز آنلار سوتابى ؟

سو تابماغاچ ، ئولان قابى ؟ يالز باشلار يەم تابى .

يوققاغا نياز بوگن ئيرتەدەن ييرلى ئىكمەك ئزلەگەن :

موزىكا كىرەك بولغان ئىكەن آكا ، موزىكا ! كويلەرگە كىرەك بولغان .

مولقنا !

رەخمەت ، تاغى رەخمەت كايىلە آبستايعا !

ئول قايدا ئەلى ئوزى . . . كورنى ؟

نياز آنى كوررگە تەلب ، ئىككىنچى بولمەگە چقدى .

آبستاي آندا سيفالەنك - اتونى بلەن برگە تەرىلكالار جىوا ئىدى .

- رەخمەت ، جىگى . . . ر - رەخمەت ! كىوبدەن گارمون ئىشتكەنم

يوق ئىدى .

- كىلسەك ، ئىشتكەن بولر ئىدىك . كىلمىسك ، يىت .

- بلەمد . . . واللاھى ، بلەمد . كىلمى يورويىمە ئوزم دە ئوكىنەم .

خاتون ، ئىش بىرگەچ ، سزغانعان تولى بلەكلەرن سورتىدى دە :

- چەى ئچەسك كىلەمى ؟ - دىدى .

- ئچەم ، ئچەم . . . مین ، يىت ، ئەلى سىنك بولمەكە فاتىحادا يىررگە

ئولكرمەدم .

كامىلە پلىتە ئوستىدە قايناب ئوتروجى چەينكىنى آلب ، آنى ئوز بولمەسىنە

آلب كردى .

نيازدا آنك آرتىدان كررگە آشىب ، ئوزىدەن سوڭ ئىشكىنى يابدى .

- چو ، نياز ! نىگە ياباسك ، يابما ئىشكىنى !

- توتن كرە ، جىگىگەيم ! . . .

ئول يورىگەنە ، شاپارغان بولاب ، خاتوتىك چىكىنە سىيا آلمىچى تولىب

تورغان بلەگىنە تورتىدى .

- سەۋەت نىچە . . . دىگەن بولدى . تەرەزە توبىدە گى كچكە سەۋەت يانينا

بارب :

- ئو - و ! - دىدى . - سەۋەت ئونىچى - مىكا كىتەرگە دە وقت . . .

خەير كىتەرگە ئورن دا يوق ئىدى . بارىپر موندادا قونب بولماس .

- نيك بولماسن ، منە كاراواتدا يوقلارسىڭ .

- ئە سىن ئوزىڭ قايدا ؟

نياز آلدىنداغى چەين بر گنە ئورتلايدى دا ، بلىشدرمە گەن كىك كىنە ، حاتون يائىنا كىلب ئوتردى .

- ئوخ ، سىن شايدان حاتون ! - دىدى . آڭڭ قولندان توتدى .

نەق شول وايتدا بولمە گە سىف اللە كىلب كردى .

- سىن نيك تاشلادىڭ بزنى ؟ ئەيدە ، تاغى برەرنى توشورە بزى ؟ . . .

يىلمەن ئوستىنە .

يارتى سەئەتدەن سوڭ ايندى مە جىلسىڭ قزغى دا كىتە باشلادى .

گىارمونچى ئويناۋىدىن توقتادى ؟ جىرچى ئىسە يوز توبەن قابىلان بىوقىما كىتدى .

نياز ، كامىلە آبىستاينىڭ قوشوۋى بونىچا ، آڭڭ كاراوتىنا كىرب ياتدى .

لاكىن آڭڭ كوزلەرىنە يوقى كرمى ايدى .

اورتنىڭ يوشاقلىغى ، چارشائو ئىچىنىڭ اولاق بولوۋى آڭڭ كىو كىلمە تورلى ئوبىلار سالىدى . ئە گەر ئول ئوبىلەنگەن بولسادا ؛ كىچكە گىنە بولسادا ، منە

شونىڭ كىك بر اولاق بولمەسى بولسا . . .

كىنەت ايشىك آچىلدى دا ، بولمە گە كامىلە آبىستاي كردى . ئول ، نىيازنىڭ

تورا باشلاون كور گەچ :

- يات ، يات ! - دىدى . - مېن شەم سوندرىر گە گنە كردم . حەزر چىمام

- جىڭگى . . .

قوناق تاغىن ياتدى . بەيرەم بو گن : قارن دا تويدى . جان آزىغى دا نىندى

مول بولدى .

تىك آڭڭ منە كىو كىرە گىنىڭ سول ياغىدا بر توشى جىلى ايدى . نىدر

سورى ايدى بو توش ؛ نىدر جىتشمى ؛ آندا نەرسەنى در يوقسىنو بار ايدى .

كورشى بولمەلەردەن تىلق ئىشىتىلە باشلادى .

... كىچى كرسىن .

تون تو گىل ، قارا كىملىق سوررىمىنە ئە كرىن - ئە كرىن گىنە بو يالىب ، قايداندر تو -

شە تورعان كىك ، جە يىلە تورعان كىچى .

قارانغى تون - يوقى تو گىل ؛ ياب - ياقتى ئويلا رعا دا ھەم ئىشلە مەسكە دە ايرىك

يىرمى تورعان كون - كوندزدە تو گىل - شولارنىڭ ئىككىسىنىڭ آراسى - كىچى

كرسىن .

جەيگىسى دە ھەم ياز باشندا عىسى دا توگىل، ئەنە شول، كورينەمى، -
 قزىلت - سارى كىيەن، قوروعان يافراقلار بلەن باقچا يوللارن، ئوراملارنى
 توتروجى مانجورىيەنك ماتور، ياگىرسىز كوزگى كىيى .
 نىياز شول واقتدا كوننىك ەسەيىتەن، آنك مەشەقەتن، كوندزگى
 بورچولونى ئونوتوجان .

بوگىن ئول كونى بويى دىيەرلك بر نەرسە تويىمىچى يوقلاغان . كامىلە
 آبستاي كىترب يىرگەن چەينى ئىچكەندە، سەعت دورت ايدى ايندى .
 كىچەگى قوناقلار بارى دا نارالغانلار . سيفالە بلەن حاتونى ئىشكە كىتكەن -
 لەر .

كامىلە آبستاي دا، بر جىرگە كرلەر ئىلتەسم بار، دىب جەب كىتدى .
 شولاي ايتب، ئەلى ئوت آلماغان بولمەنك شىعرى قاراگىلەندە، تىلق ئىچندە
 يىگت بر ئوزى گنە قالدى . تەرەزە ياندا كىباب، كوزگى كوننىك سونوون
 قارى باشلادى .

منە شول چاقدا آنك كوگلى، دوستىنا، سەردەشەنە ھەم باشقا برەوگەدە
 آگىلاننى تورعان تىلدە سويلى باشلاى .

برنىيازدا غنامنى! ھەر بر كوگىلەنك شوندى باشقالارعا يات، چىت بولو -

جى بر تىلى بار .

نىيازعا ئىندى ئول نىلەرگنە سويلەمەدى . آندان نىلەرگنە سورامادى دا،
 جاوابسىز قالا تورعان نىندى گنە سوئاللار يىرمەدى .
 لاكىن، منە ھەزرگى كىك، ئول بر واقتدا دا بر نەرسەدە سوراعانى
 يوق ايدى .

ئەلى كىچەلى - بوگىن گنە . . . دورستىرەگى، ئوتكەن كىچى گارەون
 ئوانى باشلاغان آل .
 كون ئوزغان ايندى . ئىشىز بولون، ئىكەمەك، آقچا يوقلەنى بىلدىر
 توروجى كوندز توگىل، كىچ ايندى ھەزر .
 يىگتەك قولاق توبىندە تاغى كىچەگى گارمون - جر تاوشى ئىشتىگەن -
 دى بولدى .

ئە كوكرەگىندە، آنك سول ياغدا نەرسە در ھامان جلى دا جلى .
 باشلاندى! ساعنو، ئوزلب - ئوزلب ئىلنى ساعنو!

بولاي، يالغز قالب، ئويغا تىرەنرەك كرو چىدان دا قزقى ئىكەن :
 ئوزگىنك كىلگىنى بلەسك .

منە تاغى سوز : سوڭ ايندى شوندى زور يىگت ئوزن ئوزى بلەسەن،

ئېمىش ! بىلمەگەن شول ! كۆپ كىشى ، يېت ، ئوزن ئوزى تانرعا ۋاقىت تابا
 آلمىچى دىنا قووب يورى .

« مېن كىم ؟ » دىدى نىياز . « بىر يەش يىگىت . مېنى آكلى بىر تاتار يىگىتى ،
 زىيالى ، دىلەر . مېن - مېللەت ، خالققا خىزمەت ئېتەرگە آشقنۇچى . مېن
 شىعرلەر يازام . . . ئۇ ئوزم « مېللەت » قىزلارن ياراتمىم . شىعرلەرنىڭ كۆبىسى
 لودمىلار ، لىدىيالار ، آتالارعا باغشلانغان . . . »

خەتتە يەشلەر مەجلىسندەن سوڭ رامازانققا سويلەگەن سۆزلەرى كېلىدۇ .
 « مېن آڭا تاتار قىزلارن چورلادىم . آلارنى جانسزىلەر ، تىلسىزىلەر ،
 دىدىم . » ئويانا باشلاغان ئېكىنچى نىياز ، بەيلەنر ئوچن شونى عىنا كۆتكەن
 شىكالى :

« ئۇ ، جانسزىلارمى ، تىلسىزىلەرمى ؟ دىدى . . . ئوقى كىچەگى گەزىتىڭ .
 نى ! »

يىگىت كىسەسندەن ناچار كەمەزگە باسلىغان تاتارچا بىر گەزىت چىقاردى .
 (بو آڭا روسىيەدەن ، خەزىر ايندى پارتىيادا ئىشلەۋچى آنىڭ بىر اىبىدەشى
 جىيەرگەن « قىز سوز » گەزىتى ايدى)

ئوزى خەندەش بلەن سىز قولىغان بىر جىرنى تاغى ئوقى چىقىدۇ :

« قاتلى » اولندا بەرخنەدەل ئىسىملى قىز ، مەجبۇ ئىسىملى يىگىتتى سويىب ،
 سويىگەنن كۆرە آلمىچى قايرىب ، جىرلى - جىرلى ئولدى . « ئىرى تىوز ،
 اولندا بىر قىز سويۇ قايسىندان عاقلدان يازدى . »

« ياناپاي » اولندا زىيە ئىسىملى قىزنىڭ دا خالى قىزىچى - سويىگەننىدەن
 آيرىب ، سويىمەگەن يىگىتكە بىردىلەر . . . »

« تىلسىزىلەرمى بولار ؟ جانسزىلارمى ؟ لىدىيالار ، لودمىلار ، ناتاشلار بولاردان
 آرتقى ؟ »

ئىككىگە بولنىكەن نىيازنىڭ كىكىسى ، ئوزن ئوزى ھوجومدەن ساقلىرىغا
 تىلەب :

- يوق ، يوق . گولپوزمىلەر ، بەرخنەدەللەر ، زولجە بىرەلەر - آلار جانايىلار .
 آلار بىرەۋدەن دەكىم توڭل ، آلار مېنىم ئوچىن بارىندان آرتقى . . . بىر كۈن
 جانسزىلار ، دىب مەنە قالا قىزلارن ، « توتاشلار » نى ئەيتكەن ايدىم . مېن
 شولارنى ، سائىدەلەر ، غەيشەلەر ، ئەمىنەلەر كېك « مەدەنىيەت شەكىن » توتاشلارنى
 ئەيتىدىم . اول قىزلارنى مېنىم قاراشم باشقاچا . . . »

يىگىت كىسەسندەن ، آرقاسىن ئىستىناغا تىرەدى .

آنىڭ كۆز آلدىنا ، - مەتۇخەلەر ، گولپوزمىلەر ، زىيەلەر ، فاتىمالار ، غەيشى

كامللار، اسمالار، ساحيب جماللار، قحرا نيسالار؛ غەنەيدلەر، وەلىيلەر،
عين الدينلەر، سيف الدينلەر، احمدلەر، نوريلار، سادريلار، كەرىملەر بلەن
قايناب توروچى جيونلار، تويلار، سابان تويلارى، اومەلەر، بەيرەملەر؛
آلارنىڭ جىرلى - جىرلى پىچەن چابولارى؛ ئوراق ئورولارى، ئوينىلارى،
جىرلارى كىلىپ تىزىلەر .

شولاي، بوتىن ئېلى، مەلەرچە چاقىرم يراقدا قالغان سويكىلى ئېلىنىڭ
تورمىشى، كىنو مائىزارلارى كىك، يىگىنىڭ كوز آلدندىن ئوزا باشلايدىلار .
تىزىلە بارالار - ئوزا بارالار . . .

نېھايەت، (بولمەدە ۵-۶م ئورامدا قارا كىمى ايدى ائىدى)، نىندىدەر
قاپقالار آچلغان توسلى بولب كىتىدى دە، سو كىمى كورنىش، سىرلى بر دەسم
كىك، يىگىنى ئوزىنە تارتىدى .

ئەتىرسىڭ، نىياز ئوترعان ئورنىنى سىف اللە نىڭ آتلارى آلب كىتىدىلەر -
ئول قوزعالمانداي بولدى .

ئىزوزچىك آڭسا آرقاسى بلەن تەرەزە ئويىنە كىلىپ ئوترىدى دا، قولدا -
عى چىر قىسى بلەن آتلارنى قىنى باشلادى .
بر آزدان اول، آرتىنا ئەيلەن قارادى دا :

- تور! - دىدى .

نىيازنىڭ ياندا تاغىن برەو بار كىك بولدى . ئول، يىگىنىڭ قولندىن توتىپ،
آلغا، زور بر ماناراعا كورسەتدى .

كورسەتوچى - بويوك « قوشلاوچ » يەتىمى شاعىر عبدالله محمد عارىف
اوغلى توقاي، ئىمش .

مانارانىڭ باشندا زر - زر تىگرمەن قاناتلارى ئەيلەنەلەر . . . توگىل،
تىگرمەن قاناتلارى توگىل - قوش، قارا قوش قاناتلارى . اول، مانارانىڭ
باشندىن اوچىپ كىتەرگىمى، ئەللە قونا آلمىچى، شولاي تالپنا ايدى .

يوق، يوق، قوش دا توگىل، يىك يەمسىز بر باش ئىكەن . حائىن شاعىلى
باشى . قانات توسلى بولب كورنىگەن نەرسەلەر - آنىڭ يەمسىز قولاقلىرى .

ئەنە ئىوان ! ئىوان گروزنى . ئول ساتلغان تاتار حائىنا نىدر ئەيتىدى -

شاعىلى قولدا اوت كورنىدى . مانارانىڭ بر كىرتلەچى ئوستىنە يىك گوزەل
بر حائون كىلىپ باسدى . كورنىشى قولى توتىن قابلادى . توتىن تارالعاچ،

بازار كورنىدى . بر كىبىت آلدندى، آياقلارنى بوكلەپ، نىندىدەر كىشى

ئوترعان . ئول، يىك قاتى قىچقۇر، بر كولدى . بارماعى بلەن نەرسە گەدر

تورتىپ كورسەتدى . آنىڭ قولندا كىتاب، ئىمش .

كىتاب - «ثبات العاجزان» ئېمىش. بو كىشى، تاغن بر مەرتەبە بىك قىچقرب،
كولگەن ايدى، ساۋلى توشب كىتىدى - ئە... بو... تگى، كم... اول
توگىل، آرتىست عبدالله كارىيف ئىكەن!

اوت كورندى. تاغى توتىن. توتىمى، تومانى؟ يوق، توتىن؟ تەمەكى
توتونى ئچىندە كارتا ئوينىلار. يازوچىلار، شاعىرلەر... آرا. آقلى قاراشلى
ۋاىىچ ئەمىر خان دا. توقتا... برسى تگى، قىزى كارتاغا ئوتدراغان موستافا
موللا توگىمى؟

بو توقاينىك نومىرى، ئېمىش. ئەنە ئوزى دە. يوتكرە...

ئەنە بر يورت. قابقا توبىندە شىھاب حەزرەت باسب تورا. قەيىوم ناسىرى دا
شوندا، ئېمىش... بونى بو؟ ئونى - توشىمى؟

ئو - و! ئەنە ئوت! تاغن ئوت. ئەنە ئىشچىلەر. حاتىن - قىز!
سالدا تار. شە كرتلەر. تور كم - تور كم موللار. تاغن سالدا تار. ئەنە
واچىد... تاتار سالدا تارلى. آقار - قىزلار. تاغى توتون. تاغى ئوت.
تاغن مانارا. تاغى - قولاقار. آى - يولدز. ئوراق - چو كىچ. ئوت
ئوراملاردا. ئوت تەرەزەلەردە. يالقن كىشىلەر ئوستىدە. يەشلى - قىزلى.
آق - قىز. قىز - آق. تاغى ئوت. ئوت توگىل، قان!

يورتلار زاوودلار، فابرىكلار... تاغى مانارا.
ئەنە، (توتون تارالدى) - بوتىن شەھەر، بوتىن بەختىز قالا.

آور بر حەستەلك ساتاشووى بلەن كورنگەن توسلى گنە، كوز آلدىنا
كىلب باسقان مانارا، كىتابلاردا يازاب، تللەردە سويلەنىب توروچى ئەيفىل
ماناراسى توگىل، - موگىلى، سويىمىكە ماناراسى؛ بوتىن شەھەر كورنىش دە
جىھاننىك پايتەختى بارىز يەيسە لوندن، نىويورق دا توگىل؛ كورنگەن بوتىن
مانزارا - قازان، نىيازە ئەدىيات آرقلى غنا تاش بولمان، تاتارنىك باش
قالاسى قازان ايدى.

كورشى بولمەدەن قارلققان تاوش ئىشتلدى:

- نىياز، باش توزەتمەيسكىمى؟

حارىن. يىل: ۲۴ - ۱۹۲۳

آندا، قارا گەيدا تەرەزە ياندا مختارفا آرقاسى بلەن بر حاتن باسب تورا
ئىدى .

جلى ئىدى .

مختارف آنك آياق توبندە ياتقان چىتى قرشامان چومادان ھەم گەزىت
كەۋزىنە چورناعان توينچكلەرگە قارادى ھەم تىزگىنە ئەيتىرگەدە ئولگردى :
- يە، نى ئشلەب توراسز ئىدى؟! مېن ئىزوزچىكىنى كوبدەن چاقرىم .
رئەللە يوعىسا مېنى شايارب سويلى، دىب ئويلسىزمى؟ كوز بەشلەرى مېنى
جىگە آلماسلار . مېنم برى ئىتووم - سوگى مەرتەبە ئىتووم .
جاتىنىك چوقراق شىكىملى تىك تورووى مختارف نك ئزاسن كىتىردى .
شوگار كورە ئول، (مونى ئوزىدە كوتەگەن ئىدى ھەم مونك ئوچن
ئوزىدە سوگىتىن ئوياب بوردى) قاچاندر، كوب يىلار ئلك ئولگەن آناسى
ئەيمشلى، ئىسرک روس شىكىملى، ئورتاسىندان يوعارى بر نوتا بلەن نچكەرب
كىتكەن قالن تاوش بلەن قچقرب جىبەردى :

- ئىشتەسىزمى؟!

بو- آنك حاتنىك يورەگى آرقلى ئوتكەزرگە تلەگەن ئوعى ئىدى . لاكىن
ئول توز بارب تىمەگەن توسلى بولدى . گويا مختارف آنك آنا تلىدە توگىل،
ئوز آنا تلىدە، تاتارچا سولى، شوگا كورەدە، ئىمش، آنك بر سوزىدە

ئوراقلار .

مختارف، مېچ اوزىنا ئىيلب، تەمەكى قابزدى .

آندا، مېچ ئچندە ئوتلى كومر شاقماقلارى يالتراب ياتا ئىدىلەر . نچكە يىللى
كىسەو، چرت ئىتب، ئىكىگە آيرلدى . ئوچقلار، ماتور يولدز كىتكەلىرى
شىكىملى، چىتكە آتلىدىلار .

اوزندان چىغان توتن كوبىكلەرنىدە ئوزىنىك ئويلارن كورو - مختارف
ياراتقان ئشلەرنىك برسى ئىدى . بو يولى ئىسە ئول تەرەزە پىيلاسىنا،
دورستىرەگى تەرەزە بەردەسىنە، آنداغى قارا گەيلىق سورومىنە بويايلا
باشلاغان جىرچقلارغا قارادى . آلاز آگا شونى ئەيتىدىلەر: «نى ئشلەب
توراسك ئىدى؟ تىزرەك! شوندى مېنوتدا، بر نەرسەدە بولماعان شىكىملى،
تىچلاب تەمەكى قابزرغا يارىمى سوگى؟ تىز بول - مېنوت قاچا!»

لاكىن «مېنوت قاچمادى»: مختارف، تەمەكىسن بوچماققا تابا تاشلادىدا،
ئوتزغا ياقلاغان ھەم كوبدەن قىرلماغان يوزىنە آچو شەولەسى آلب، كورشى
بولمەگە ئىشك آجدى .

آڭلانى ئىدى .

آلار ئىككى يىل بىر گە توردىلار . ياراتشىدىلار . بىر گە كۈنلەرى بولسۇن تۇرمۇش كرىنە بويالمادى ؛ بولوتسۇز بولدى ؛ كوك يۈزى ھەر ۋاقت آياز ئىدى .
تېك مەنە بوگن كۈتلمە گەندەن ئىر ، زور آچو بلەن قايتىپ كوردى دە ، خاتنى قىوالى باشلادى .

ئىسرىك توگل ئىدى .

لاكىن بوتلەي باشقا بىر كىشى ئىدى . خاتنى ئىككى يىل ئىچىدە ، شۇندى ئوسال ئىتدوب ، آنى بىرنىچى مەرتەبە كوردى .

ئول ، سەبەبلەرن سوزاعاچ ، مختارف ، يۈرەك چىپىرلى كىشى شىكىللى ، جاواب بىردى .

- تويدم ! - مەن سەبەب . آيرلىشو ئۈچن ، سىنى كىم بلەن بولسادا بىر گە توتو شىكىللى ، زور سەبەبلەر كىرە كى تۇرغاندەر ، بىت ... بىت ، نىكاح بلەن بەيلەنمە گەن . توتدق دا ، تورا باشلادق . ئىككى يىل ئوزعاچ ، مېن ، توتام دا ، ئەيتەم : آرتق بىر گە تۇرغا تىلەمىم ! يالغز ، حىر ، ئىدىر كىن قارغا تىلىم .
مەنە حەزر ، ئىسكى كۈلمە گىڭكى كىيىپ ، كىر بوو گىنى ، بولمە دە گى تەرتىسزلىكنى ، يۈز گىنى ، كۈزلەر گىنى - بىرسىن دە كۈرەسم كىلىم . كىت !

خاتنى آڭ تاوشى ، سوز ئەيتىشەن آڭلادى - بو ، چىلاب دا ، ئىككى يىللىق ماتۇر بىر تۇرمۇشنىڭ كۈتلمە گەن آخىرى ، آخىشى ئىدى . لاكىن توب سەبەب بىك يات ئىدى : كىر بوو ، بولمە دە گى تەرتىسزلىكنى كۈرەسى كىلىم ، ئىمىش ! شوڭا كۈرە ئۈزى ياراتقان ھەم آڭ ئۈزى ياراتقۇچى ئىككى يىللىق ئىدەش قىوالارغا ئويلاغان !

تۈبىدە ئىسە ، سەبەبلەر بىر آز تىرەنرەك ، « قارتراق » ئىدىلەر .
مختارف كۈڭلىنىدە آلار بوگن گىنە تومادىلار . ئول ئويلاغانچا ، آڭ تۇرمۇشى - (ئىككى يىل نىچىك كىنە ماتۇر ئوزماسن) بووالانغان ، آعووندىن تۇقتان تۇرمۇش ؛ ھەم بو بووادا - خاتنى ئىدى .
گۇيا شول خاتنى ، مختارف آلدنداعى بوتنى ئىقتىلارنى تومالاب ، يول قابلاپ تورا ئىدى .

آينغا تىلەمە گەن ئىسرىك شىكىللى ، ئول تاغىن ئەيتەر گە آشقىدى :
- بىر مېنوت تۇرما ! يالونمادا ، بىر نەرسە دە سورامادا مېندەن ! آرا بىزدا بوتنى نەرسە بىدى - آڭلاد كىرمى ؟

ئىككى يىللىق « سىن » نى « سىز » ئىنەسىنە الوشدرۇ مختارف قا لەززەت بىردى .
ئەيتىرسىڭ ، ئول ، كىسەلەرنە توتۇرپ ، تاش كىسەكلەرى آلب كىر گەن دە ،
شولار بلەن خاتنىڭ جاننى قىنى ئىدى .

خانن آرتق تورودان فايدا يوقلىقنى آڭلادى. يالنو، عەفو ئوتتو
 (نى ئوچن؟)، سويو سوزلەرن تەكرارلاونى كىيرە كىسنمەدى.
 جىنا باشلادى. - بو مختارف نڭ آچوونىنا تاعن بر زەھەر تامچى ئوستەدى:
 نىڭكە تىز كىتە؟ نىڭكە يالنى؟

بو مینوتدا ئىر كوڭلى بورانلى قشقى تون بلەن بر ئىدى: قارا كىمى
 ئىدى آندا. گویا كىچكە - كىچكە گنە شایتان بالالارى ھەم قورچاق
 فرشتەلەر شول تون؛ چنە ئىزعا ئىدىلەر.

شایتان بالالارىنىڭ برسنى آوزن آچدى: «كىتە. ئويلا تاعندا بر
 آجىراق سوز. ئىشكەن چققان واقتداغنا شونڭ بلەن خاتتڭ كوڭلىنى
 قادارسڭ!»

«قورچاق فرشتە، رەنجوون بلردى: «نى ئوچن؟ ئىكى يىل بويى سىڭا
 باخشى تورمش ياساب تورووى ئوچنى؟ رەحمەتگى؟»

مختارف سوڭى تاوشنى تىڭلارغا تلمەدى: كوڭلى يومشارب كىتسب،
 آبرلو نىڭزىنە قورلمان بارلق پلانلارنىڭ جىمرلووندەن قورقدى.

«آينى» با لاغازى: بوتن عەيرەتن جىيب، قچقردى عىنا توڭل، ئىس
 پىسالما ئىنشلەر بلەن اقرب جىبەردى:

- يوعال ھەزر، تىزىرەك يوعال!

خانن آبدراونڭ چىگىنە جىتدى.

- سوڭ، جانم، نى ئوچن بو؟ ئىچماسام، شونى عىنا بىلب كىتيم!
 بو مینوتدا ئىشك شاقدا ئىدىلار.

- ئەنە ئىزووزچىكدا كىلدى. تىزىرەك كىتگىز. - دىدى مختارف.

ئىزووزچىك ئورنىنا ئىشكەن بر ئىر بلەن خانن كىلب كىدىلەر.

- عافو ئىتەسىز، سىزدەمى بولمە يىرىلە؟

- ئىسى. رەجىم ئىتەسىز. - دىدى مختارف. ئول كىلوچىلەرنى ئوچنى-
 بولمە گە ئوزدردى.

آلار ئوز آرا تاتارچا سويلەشە ئىدىلەر. خانن، ئىدەشى بولمەنڭ تورىنە
 تابا ئوزعاچ، مختارف قارادى دا، ئىرى ياننا بارب:

- احمد، قارا ئەلى مین بو ئەفەندىنى تانىم، بوغاي. - دىدى ھەم، شونى

ئەيتب بىرر - بىرمەس، فاتىر حوجاسىنا سوئال بىردى:

- عەفو ئىتگىز، ئەللە سىز...

- سىز... رقىمى؟

..... كىمنازىبەدە ئوقوچىلار كىچەسى. ۷ نچى عىنوار.

موزىكا. مازوركا. ئوقوچى توناش ھەم يىكتلەر بلەن تورلى سىنڭ بولمەلەرى

ئوزن كاريدور پوچماغندا كىيوسكى . محتارف ئوچن ئول كىيوسك
توكل - بەخت ئوياسى : آندا يتلەرى آلمالانغان رقىە ئوترا . يالغزى عىنا .
برەودە يوق . محتارف آنك يانينا بارا . ئچكە كىرە . - « مین سینی سويەم ! »
رقیە - : « مین دە ! » يىك تەملى ئوبو ...

موگا ئىندى ئون يىل ئوزغان بولوعا قارامىچى ، محتارف اول روسىيە دە
بولب ئوزغان كىچەنى سىكوند ئچندە كوز آلدینا كىتىردى . برسندە
ئوتماغان . تىك منە رقىە گنە « ۷ نچى عىنوار » رقىەسى توگل : قارتايا
باشلاغان ؟ توپاس قنا بر حاتن بولب بارا ...

- تانو شەز ، مینىم ئىبرم . - دىدى حەزرگى رقىە . سىراشا باشلادى :
- سىز نىچك يىرىدە ؟ كوبدەنمى ؟ كورشە گەنبىز گە نىچە يىل ، بىت ،
ئىندى ... ئويلەندگىمى ؟

محتارف جاواب قنا يىرب توردى . ئوزى هىچ بر سوئال دە پىرمەدى ھەم
سوراشرەادا تەلمەدى . بو ئوچراشو ، نى چاقلى كوتىلمە گەن بولسادا ،
آنك كو كلىنە تىرەن ياتارلق بر نەرسەدە كىترمەدى .

رقیە ھامان سويلى ئىدى :

- بىز جاریندە ئوزشلى عىنا توقتادق . يىرىدە بر ئىلكى آى تورماقچى بولاپىز .

بولمە گىز بر آز كچىرەك ئىكەن . . . رەحىم ئىتىگىز بىز گە ، چەى
ئچەر گە . بىز « آزا » عا توشىدك . سويلەشپ ئوتىرىپىز ، ئوتكەننى
سويلەرىپىز .

- ئىدە كىتاك - كىچكە قالاپىز . - دىدى آنك ئىرى .

محتارف ، آلارنى ئوزاتب ، ياگانان ئويگە كر گەندە ، چىلابدا ، قاراگى
ئىدى ئىندى . تەرزەلەردەن كوزگى يوش كىچ قاراب تورا ئىدى .
محتارف نك حاتونى ، ئىرى كىلوچىلەر گە بولمە كورشەتكەن چاقدا ، ئوز
بولمەسندە ئوت آلمان ، آنى ، ئوزىنك يوزن ھەم ئىدەندە ياتقان ئىبىرلەرنى
آچق كورشەترلك ئىتب ، ياقتىقان ئىدى .

ئىر ، حاتونغا قارامىس ئوچن ، بايا تەمە كى تارتقان بولمە گە ئوزدى .
تاعىن تارتا باشلادى . آنك آوزندان بر - بر آرتلى چىعب قاقچان توتىن
كوبىكلەرى توشەمگە يابىشپ ، بولت ياسادىلار .

ئىكى يىلق تورمىشنى سونى رەوشدە بر مینوتدا ئوزەر ئوچن ، يات بر
يول سايلان ئىر ئويلاماسقا ، زىھن بر نەرسە بلان دە بەلەمەسكە ترشائىدى .
« ئە گەر ، حاتن چىعب كىتكەنچى ، منە شول بولمەدە تورتسا ، آگا قاراماسا ،
ئوزا ئىندى ؛ تە . تىك قاراماسقا عىنا كىرەك »

اول بولمە بويلاپ ، يوررگە توتىدى .

شول مېنوتدا ئىزۈۈزچىك تەرەزە چىيرتتى . مختارف آنىڭ بولمەگە كروون ، خاتوتىڭ قوشۇۋى بويىنچا ، ئەيىرلەرنى آلب چىب كىتوون ، ئىقلاب يابارغا ئولگرمەگەن ئىشك يانتىدان چىتكەرەك كىتب ، تىگلاب توردى .

« ئىشك ئويىنا كىلدى : - « ئەلە مېن دە ، چىب ، ئەيىرلەرنى كوتەرشىمى ؟ »
 بو « قورچاق شايىتانىڭ » « آچوون قىبارتتى : « شول عىنا قالغان ! شاب ، ئىتب ، ئىشكىنى يابدا ، تىك كىنە تور ئىندى ! »

توقتا ، ئول ، يىت ، ئەلى ، خاتونىنا ، دىب ئەزىرلەگەن آچقانى يىررگە ئوتقان !

مختارف ، كىسەسىنە قولان تىب ، ئىشكىنى گىنە آچقان ئىدى ، كوزلەرى آل كولمەك ئوستىنە سىيلىگەن ئورلىقلارنى كوردىلەر : « تالاق » ئىتىلگەن خاتون ، ئورامعا كىلى كولمەگەندەن چىب كىتەرگە تەمىچى بولسا كىرەك ، ئوستىندەگى كولمەگەن ئىككىچىگە ، چەچەك ئورلىقلارى شىكىللى ، واق قىنا يىزەكلى آل كولمەككە آلىدىغان ئىدى . مختارف نىڭ ئىشك ياراتقان كولمەگى !

بىزنى قات كورۈۈندە آنىڭ خاتونى شول كولمەگەندەن ئىدى ، يىت !
 دورس ، خەزىر ئىسكىرگەن ئىدى ئىدى ئول . شولاي بولسادا ، مختارف

خاتونى شول كولمەگەن كورۈنى يىك ياراتا ئىدى : آڭا بو كولمەكنىڭ يىزەكلەرى - ئورلىقلار ئوخشى ئىدىلەر .

خاتون ، آڭا كوتەرب ، قارامادى ، قولىنا شەلن آلىدى . يابىدى . تىك ، كەەزگە چورنالغان بىر توپۇپكىنى آلب ، ئىشكىدەن چىب باشلاغاندا ، ئەلى هامان بىر ئورنىدا باسب توروچى مختارف قا تاپا ئەيىلەپ ، تاتارچا بلە تورغان بىردەن بىر سوزن ئەيتتى :

- ساو بول !

- آ ، مېن توگەرەك بەختىم ! - دىب جاواب قايتاردى مختارف . ياڭاغنا قوالاعان تورمىش ، كولمەك ئوستىنە چەچىلگەن ئورلىقلارنى ، بارىن بىرگە جىب ، قوچاىنا آلىدى .

ئوبىدى آلارنى .

ئىك ئىك كوكرە كىلەرنى ؛ كولمەك جىگىلەرنىدە گىلەرنى .

آندان سوڭ - تاغى قالغان ئىكەن ئەلى كرىپكلەر ئىچىنە كوملگەن ئىككى زەنگەر ئورلىق ، بەخت ئورلىقلارى - آلارنى ئوبىدى .

توگەل ئون يىل ئەۋۋەل ، كىوسكىداغى ئوبى ئىندى تەملى بولسا ، بو

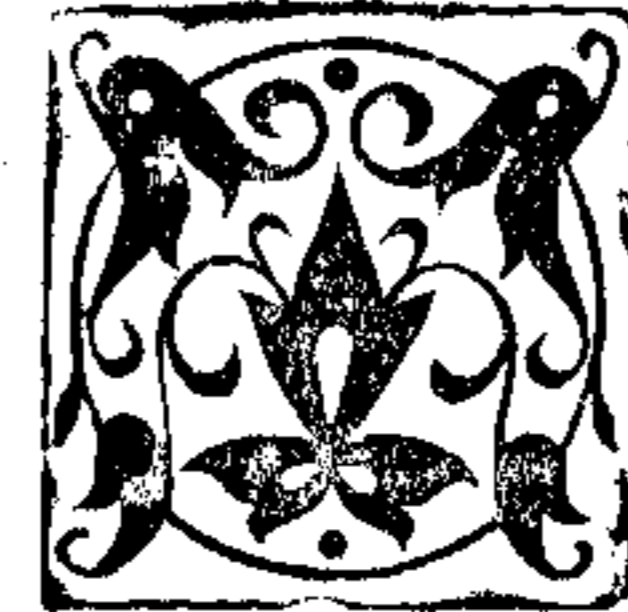
ئوبولەر - پاوزلانغان ، آداشقان كوڭلنىڭ ئوكىنولەردە ، گویا ، شولايوق

لاززه تلى ھەم تائلى ئىدىلەر .

ئىزۈۋۈزچىك چوماداتى كىرى آلب كرى .

۱۹۲۴

مىلتقىلى خىكايە .

ئىيدە شىم يوقلاغان ، مېن چومادانم ئوستىنە « تايانې » قنا تورغانم ،
شولاي ئىتب ، واقىعە يىك آچق ، بز ، « بالقلار » ئستا نسا سندا توشب قا -
لرعا تىشىلى يىكتلەر ، « بالقلار » ن دا ، « قارماقلار » ن دا ، « سابلارن » دا
ئوزب كىتكەنمىز .

قتاي - كونچىش تىمر يولدا « بالقلار » ئىسمى ئستانسا يوق ھەم بولما -
غاندردا ئوقوچىنى ، مانجورىيە ھەرىتاسندان يوق نەرسەنى ئزلەتب ، مەشە -
قەتلەمەس ئوچن ، رەھىم ايتىگز ، آشىچ رەوشدە تاغن بر جوملە : بز يىلتلەر -
نى ، ئىشتوومز گە كورە ، ياندا كچكەنە گنە ، بالقلى كوللەرى بولغان بر ئستا :
ساعا چاقلى غنا آعان ئىدك .

سەفەر بز دەن مەقسات دا ئىككىزىنك دە بالا واقتىزدان يىرلى ياراتب كىلگەن
بالق توتوغنا بولب ، آنك سەياسەتدەن بوتناھى يراق تورغانمىن بلدرو ئوچن ،
يانىزدا ئوزن - ئوزن قارماق سابلارنىڭ دا بولووى ئىسكە توشلسە ، جىتەر ،
دىب ئويلىم .

پويزد، بزنك مەجبورى ئويانووبزدان سوڭ، كوب واقت ئوزمىچى، توقتا -
 عاجدا، كاندو كتر بزنى، تورتكه لى - تورتكه لى، ئىككىچى ئستانساغا توشر -
 گەن چاقدا، يا كاغنا خەتر گە آلتعان قارماق سا بلارنىڭ برسسى، خەير سزىر
 فال ئولا راق، ئىشككە قساب، ئىككىگە سىندى .

تون؟ كوكەن، بر توقتامى، سو آعب تورا، ئە تىرساڭ، يا ئىچر ياومى،
 ئوستىز گە دىگىز قويلا ئىدى .

- ئوگەن كشى بولسا، موگا چاقلى ئىدى، بالقارن دا توتب، شولپا سندا
 ئىچب ئولگر گەن بولر ئىدى . يىگرەك يراق كىتكە نىز . سىندە شول . . .

- ئىيدەش، نى بولسادا، بولدى، كىمىڭ عەيبى كوبرەك بولو تورندا قىچقر -
 شب تورمىق، بر تەولكسىز كىرى كىتەر گە پويزد يوق - نى ئىشلىيز، قايدا
 قونابز؟ - دىدم .

بەختىزلىكنى ئورتاقلاشقا تەلەمىچى توروچى « بالىچىم » :

- قادالب كىت ۱ - دىدى .

يارى ئەى شول چاقدا يانېزعا قولنا فانار توتقان بر « نەرسە » كىلب
 جىتىدى . ئول :

- سىز گە قونارعا ئورن كىرە كىمى؟ ئەيدە گىز - دىب، بزنى آلب كىتمە سە،
 بەلكى مېنىم باشىما آچواى ئىيدەشمىڭ قارعشى دا توشەر، ئىكېز دە بويوش،

سولى تون ئىچىدە « قادالغان » دا بولر ئىدىك .

« فانار » نى آلدان جىيەرب، ئوزبىز بر - بر آرتلى آڭك آرتندان كىتىك .

- بو جىر لەر گە، دىيا ياراتلغاندان يىرلى، تاتار آياغى باسماغاندر .

يولداشم « اوزمنى قابلادى » :

ئەچىز؟! سوبوتاي باترلار؟ آلا، باسوغنا توگىل، تابتاغانلاردا! « مېن

سىڭا، مەن ئوزبىز شىكىللى، خەزرگى تاتارلارنى ئەيتەم، ئە سىن مېڭا مان -

موللار خاقندا سويلېسىڭ، دىب جاواب بېرمە كىچى ئىدىم دە، ئىدەشمەدم : چىت

ئىللەردە بر گەرەك بولغان ياخشى . يىگرەك دە، ئىيدەشم كىك، ئىلھامنى تاتار

تارىخندان آلساق، بو برلىكنىڭ كىرەكلىگى ئوزىدەن ئوزى كىلب چىما، يىت .

« فانار » بر يورتىڭ آلدىنا توقتاب، تەرەزەسن قاقدى .

ئىك ئىك ئىلەر؛ آندان سوڭ، ئوى ئىشگن آچب، بر كشى كىلب چىدى .

« كاروان باشىز » آڭك بلەن سويلەشكەچ، بزنى ئىچكە آلب كرىلەر .

كرووبز دە بولدى، قارشىز داعى ئىككىچى يابق ئىشكىنى آچب، يە يەش، آلما

شىكىللى بر قز آتلب چىدى .

- ئەتى كىم بار؟ نىكە ئىلەر ئورە؟

ئول، تاغى نىدر ئەيتە كىچى ئىدى دە، بترە آلمادى . چونكى آڭك قارشىدا

باسب توروچى بز، « جىيگەن » يولچىلار، ئىكېز دە آڭك سوئالىنە قارشى

جانلى جاوابلار ئىدى .

ئول ئىك ئلك توب - تورى ميگا قارادى . مين بو قاراشنى ئىدەشمىك يەشل
كوزلەرىنە كوچردم . سو كىسى آنى ميگا كىرى قايتاردى - « ئەتى ! - تا -
تار قىزى ؟ »

مين ، بزنى آلب كروچىگە قاراب :

- سز تاتا ... مسلمانلار آخرسى ؟ - دىب كنه اوزمنى آچقان ئىدم ، اتالى
- قزلى ئىكىسى دە كىنەت ياقترىب كىتدىلەر .

يوش بولساق ، « بزنى توگل ! » دىب ئىككىچى بولمە گە آلب كىدىلەر .
آندا شعرم تولى روس قزلارى ، يىگلەر يىلەر ، جىرايلار ، ئەتىرساك ، ئستان -
سادا توروچىلارنىڭ بارسىدا ، يا كىردان قاجب ، شوندا جىيلعا نلار ئىدى .
آرادا بزنىڭ كىك « يوش » يىگلەردە بار ئىدى . قونالار بلان تانئىدرب
چققاچ ، بزنى دە بر آز « كىدىرب » آلدىلار .

توتاش بزنى آناسىنا تەقدىم ئىدى . بو - تىشى قىيافەتى بلەن روسلاشقان ،
يوزى بلەن « مارجا » عا ئوحشاعان تاتار جاتونى بزنىڭ بلەن ، كوبدەنگى
تانئىبىز شىكىللى ، سويلى باشلادى .

- مەرىمەنىڭ بو گن توعان كونى . كونى بوئى شاو كىلەمز . بىرىدە بزىدەن
باشقا تاتار سىمىيالارى يوق . ئورسلار بلەن گە آرا لاشعا تورى كىلە . بز

ئىدى ١٥ يىل بىرىدە تورابز .

بز ، نامازداغى كىك ، ئىككىزدە بر يولى آياققا باسب ، مەرىم توتاشنى دىناغا
كىلووى بلەن تەبرىك ئىدى .

نەفىس گەودەلى ، آچق چىرايلى ، دىنانىڭ شاو - شولى ئورنلارندىن چىتدە
ئوسكەن بو قىر چەچە گىنىڭ بز گە قارشى « رەحمەت ! » دىووى ؛ ئىتىشلەرىنىڭ
تايمى جانلىغى ، تەرىپەلىلىگى ؛ - ئىدەشم بلەن ئىككىز گە بىرلەنگەن كىچكە
بولمە ئىچىدە ئوزدرلغان توندەن سوڭدا ، ئىرتە گىسىندە هامان ئەلى كىمە گەن
يوش ، يا كىرلى كوتنىڭ ئوزووندا سىزمەسلىك دەرىجەدە بىرىب ، آنىڭ بلەن
بىر گە ، قالا تور مشىنا قاراعاندا ، ئستانسادا تورونىڭ كوگىلىگى حاقندا
سويلەنگەن سوزلەر ؛ ئوچارعا تىلە گەن كوگ ، زورراق بر شەھەر گە بارا -
سى كىلوون ئەتىب ، قالادا توروچىلارنىڭ بەختىن كونلەوى ؛ تىندە روس
سوزلەرىنىڭ كوب بولووى ئوچىن ئەفۇ ئوتنووى ھەم ، بز ، كىتەسىز كىلمى -
چە گە ، پوزىد گە ئوتىرغان چاقدا ، آنىڭ كوتلمە گەن بر « نومىر » ئىشلە -
وى - آنا - آناسى قارشىدا بز گە يولق بولعاب قالووى - بولار بارسىدا
بىزنىڭ كوگىلەرىز گە ماتور بر كوله گە بولب ياتقان ئىدى .

آناسى :

- ئىككىچى كىلگەندە ، ملتقار آلب كىلسە گز ، ئوردە كىلەر آتب كىتەرسىز -

دېب قالدى .

ئېكى يىل ئوزغان ؛ ئېكى قىس بوينچا ياوعان قارلار ئىرب ، تاغى يازلار بولب ،
تاغن جەي كېلگەن ئىدى .

ئىيدە شم ئويلەنرگە جىينا باشلادى . بو زور آدومنى نېچك آتلاو تورندا
سويلى - سويلى ، يىك ئوزاق ھەم يىك كوب ئىتب ، تەمەكى تارتقاندا سوڭ ،
ھاماندا ئەلى برقەرارە كېلە آلمادق : آڭ ياراتقان قزى يوق ؛ شولاي بول .
ھاج ، كىمگە بارب « خاتونم بول ! » دېب ئەيتىرگە ؟ مېن ئوستەلدە گى ، تە .
مەكى توبچىكلەرنەن ياسالغان پىرامىداغا آقق تەمەكىنى تاشلادىمدا ، ئەيتىب -
دە يىردىم :

- ئەيدە كىتىدك !

پويزدە ئىيدەشم ، جەيەو توشب يوگرىلك بولب ، سابىرسىزلانا ئىدى :

- واللەھى ، ئەگەر بىز كورگەندە گى شىكىللى بولسا ، بىدى - ئويلەنەم !

كىل جىتىدك .

ئىيدەشم آرقاسىنا ملتق آسقان ئىدى - بوش قول بلەن بارب ، ئويلەنرگە كىل .

دەم ، دېب ئەيتىرگە يارامى ، يىت !

ئەيتىرسىڭ ، بو ئستانسا ھامان ئەلى شول ، بىز موندان ئېكى يىل ئىلك قالدۇرۇپ

كىتكەن تون بلەن يەشى - شوندى ئوق ياگەر ياوا ، شول ئوق فانار توتقان كشى
قارشىزغا كىلپ ، آڭ بلەن برگە بىزگە تاش بولغان ئويگە بارب كرگەندە ،
ئېكىنچى بولمەردەن شولاي ئوق ئوين - كولىكى ، جىرلاغان تاوشلار ئىشتاب
تورا ئىدى .

ئىلەردە ئوردى ، تىك آلدېيزغا آما شىكىللى قىزغا آتلب چىقمادى . بىزنى
آڭ آناسى قارشى آلدى :

- يىگىرەك ماقتاب يورىسىز . سىز ھەر ۋاقت مەجلىسكە تورى كېلەسىز . ئەللە
بىل يورىسىز ئىندى . . . . رەجىم ئىتگىز ! - دىدى ئول .

بىزنى قوناق بولمەسىنە آلب كىردى دە ، توب تورى ئوستەل باشندا ئوترغان
ئىندىدەر ، كوك كوزلىكى سارى مېقلى بر تاتار بلەن آق كولمە كلى مەرىم
يانىنا كىتردى .

- تاشسىز ، بىزنىڭ كىيەو . ژالكى ، نىكاخقا ئولگرە آلمادىمىز .

مىن :

- مې . . . . مبارەك بولسىن . . . . دىدىم .

ئىيدەشم دە :

- شو . . . . شولامى . يىك ياخشى . . . . دېب ، نى ئەيتكەن ئوزى دە بلىمى .

چى ، كىيەو بلەن كەلەشنىڭ قوللارنى قىسپ چىقىدى .

مەريەم بىز كورگەندە گىدەن ئەللە نىچە ئات تاغى دا ماتور راق كورندى .
گويما ، جىر جىلە گى تولعان ، چن مەنەسى بلەن پىشكەن ئىدى ئىندى . مېن
آنك كوزلە رندە « نىگە ئىندى سوگما قالب كىلدگىز ! » دىگەن شىكىللى ،
بىزگە قارشى بىر شىكە ئوقودم .

ئەتىرسك ، قارشىزداغى كورنەش بىر كىنو مانزاراسى ئىشەش دە ، بىز شونى آمى -
رىقالىلارچا « بەختى آحر ، عاجىتكرو ئوچن ، ملتق ئوتب ، قىزنى قوتقارر -
عا كىلگەن بىز .

يوق ، آلاى توگل شول - ئەنە ، خەقىقەت بوتلەى باشقاچا !

ئوى حوجالارى ، بىك عەفو ئوتب ، بىزگە يوقلار ئوچن ئىشك آلدندا پىچەز -
لمكە ئورن كورسەتدىلەر . چونكى موندان ئىككى يىل ئلك بىز قونعان بولمە
خەزر كىيەو بولمەسى بولعان ئىدى .

- ئىيى . بىرىنچى كىلوو بىزدە توغان كونى ئىدى . بوگن آنك بىزنى ئوچن
ئولگەن كونى .

ئىيدەشم :

- آتام ! - دىدى . ملتقنى قولينا آلدى .

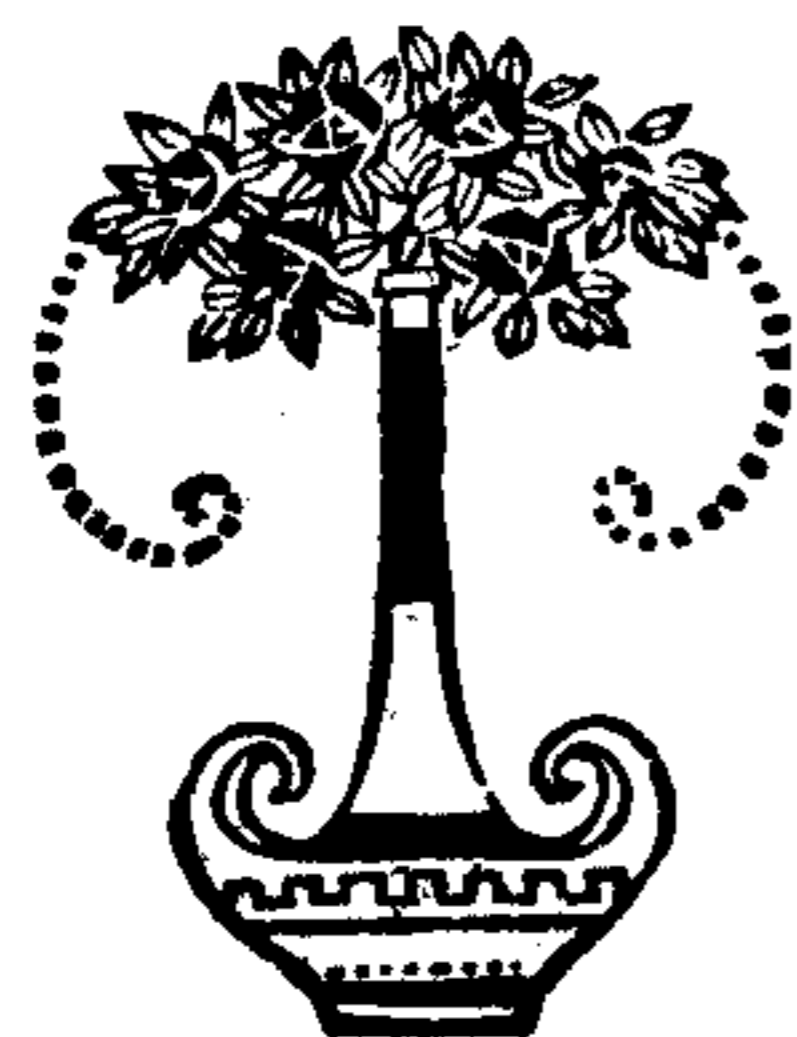
- كىمى ؟

- تىكى سارى شايئاننى ! آنى مېن بىك يا - شى بلەم . ياپونىادا بىرگە ساتو
ئىتدك . روسىيەدە آنك حاتونى ، بالالارى بار .

مىيەندە سوگمى سوزمىنى ئەچىدم :

- نىگە آنى آتاسك ؟ ئوزگىنى آت ئىندى خەزر .

۱۹۲۵

昭和六年六月五日印刷
昭和六年六月十八日發行

ドルト、ヒカヤ奥付

(不許複製)

編輯者

フサイン、ガブドス

發行者

シヤ、ハミドリ

印刷所兼
印刷者

東京府下代々木富ヶ谷一四六一番地
東京回教團印刷所
ム、ガ、クルバンガリー

Hussein Abdush. - The stories